

A Kádár-rendszer rendvédelmi szervezetei a BM Karhatalom és a Készenléti Rendőri Ezred

A KÁDÁR-rendszer 1957. évi tavaszi konszolidációja és az „ellenséggel szembeni taktikája” jelentős változást hozott a rendvédelmi szervek vonatkozásában is. Innen eredeztethető a BM Karhatalom, illetve 1973 után a BM Készenléti Rendőri Ezred. Ez a sajátos szervezet kezdetben katonai-reguláris-rendőri- lineáris- törzskari (1957–1972 között), később (1973–1989 között) hivatásos „csapaterős rendőr-karhatalmi”, azaz nyílt, belső erőszakszervezete volt a szocialista rendszernek.¹

Már pusztán létével, demonstratív jellegével és ténykedésével jelentősen támogatta annak működését, hozzájárult a rendszer folyamatos belső legitimitásához. Létrejöttét az 1957. évi májusi országgyűlés által a karhatalom működése tárgyában hozott Elnöki Tanácsi Határozat alapján hozott törvény rendelte el a BM Karhatalom működését.² Az új katonai rendfenntartó szervezet: a BM Karhatalmi ezredből (Budapesti Karhatalmi Forradalmi Ezred); a HM Karhatalmi Forradalmi Ezredből (Forradalmi Honvéd Tiszti Ezred)³, A 37. lövészezred (Budapesti Forradalmi Ezred); valamint a vidéki karhatalmi egységekből szerveződött.

Az országgyűlés – a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány jelentése⁴ alapján – a karhatalmi elődszervezetek tevékenységét a szocializmus léte szempontjából különösen fontosnak ismerte el. Az MFMPK. 25/1957. számú rendeletével, és a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem alapításával továbbá a vele járó kiemelt juttatásokkal, méltányolta a karhatalmi szolgálatot. Valamennyi karhatalmista választhatott abban is, hogy melyik továbbműködő fegyveres testületben tevékenykedik tovább, a karhatalmista szolgálatban eltöltött időt beszámolták a szolgálati jogviszonyba is.

A rendszer sajátos rendvédelmi taktikája része volt ugyanakkor az is, hogy a karhatalmi feladatok végzésére 1957 elején: összevonás és szervezeti egyszerűsítés útján létrehozták a BM Karhatalmat, amelyet a továbbiakban a Magyar Népköztársaság fegyveres erőinek részeként működtettek; emellett biztosítékként felállították 1957. februárjában az MSZMP fegyveres milíciájaként a Munkásőrséget; a karhatalmi szervek létrehozásával párhuzamosan 1957 első felében a rendőri szervezetet is megerősítették, mégpedig: 509 rendőrőrsöt működtettek, 1956. november 4-ét követően, pedig 106 új rendőrőrsöt telepítettek. A BMH. 1957. augusztus 16-ai 40. számú parancsával kiépítették az egész országban a körzeti megbízotti rendszert, úgy hogy a városokban 10 ezer lakosra, valamint a községekben pedig, 6–8 ezer lakos után egy körzeti megbízottat működtettek.

Mindkettő szervezése folyamatos és párhuzamos szolgálati működés mellett történt, vagyis az új szervek azonnal bekapcsolódtak a rendszer belső, fegyveres védelmébe és – a rendőri szervekkel közösen, de azok alárendeltségben – részt vettek a közrend-közbiztonság védelmében.⁵

Az elődszervezetek.

A II. világháború végétől kialakuló szocialista világrendszer szinte valamennyi országában – „szovjet mintára”⁶, sőt 1956-ban a szovjetek követelésére – a tömegek megfélemlítése és az ellenzék féken tartására létrehozták és működtették a rendőri munka nyílt támogatására, alapvetően belső karhatalmi feladatokra a katonai típusú, struktúrájú karhatalmi szervezeteket.

Hazánkban a Magyar Királyi Csendőrség 1945. évi „törvényen kívüli helyezésével”⁷, illetve felszólításával a rendőr-karhatalmi feladatokat: egymást követően több szervezet látta el: a Magyar államrendőrség Budapesti Karhatalmi Zászlóalja (Ezrede) látta el e feladatot 1848-ig; 1949–1953-ig az Államvédelmi Hatóság közvetlen részeként létrehozták a Belső Karhatalmat (Kék ÁVÓ-t). 1953-ban az Államvédelmi Hatóság önállóságát megszüntették és a szervezetét az 500/9/1953. MT. határozattal a Belügyminiszter (PIROS László) alárendeltségébe helyezték. Az MDP. Politikai Bizottsága 1955. június 16-i és december 8-i üléseinek döntése alapján a Belügyminisztérium szerveit, testületeit újból átszervezték, ahogy abban az időben mondták "racionalizálták" és három főcsoportfőnökségbe csoportosították, így: I. (államvédelmi) főcsoportfőnökség, melynek vezetője HÁRS István államvédelmi ezredes, miniszterhelyettes, II. (rendőri) főcsoportfőnökség, PÖCZE Tibor rendőr vezérőrnagy, miniszterhelyettes, III. (Határőrség, Belső Karhatalom) testületi főcsoportfőnökség, vezetőjét nem nevesítették.⁸ Ekkor rendszerezítették a BM felső vezetésében az általános, vagy testületi miniszterhelyettesi funkciót, amelynek fontos szerepe volt 1956. decemberében és 1957 tavaszán.

A Belső Karhatalom létével és tevékenységével jelentős katonai-rendőr-karhatalmi támasza volt a RÁKOSI-rendszernek. Részt vett a kitelepítések és a begyűjtések végrehajtásában, a BM B V. Intézetek külső őrzésében, a kiemelt katonai és ipari objektumok védelmében. Őrizte a párt- és állami vezetés fontos intézményeit, objektumait, a vezetők lakásait. Közreműködött a katasztrófák, elemi csa-

pások elhárításában (például az 1955-ös dunai árvíznél). Tevékenysége alapvetően katonai -rendőr-karhatalmi és őrsés-védelmi feladatokra oszlott.

Az 1956-os Forradalom és Szabadságharcban a Belső Karhatalom egységei, alegységei kisebb kötelékben – a Szovjet Vörös Hadsereg, illetve a szocializmus erőinek oldalán, többször kerültek tűzharcba a felkelőkkel – részt vettek a hatalom kiemelt objektumai védelmében. A harcok során 81 fő államvédelmi katona vesztette életét.⁹

A forradalmárok egyik legfőbb követelésére 1956. október 29-én megkezdődött az ÁVH. Belső Karhatalom kisebb egységeinek lefegyverzése, majd november elsejei hatállyal feloszlatták a testületet. A teljes feloszlást azonban az idő rövidsége miatt nem tudták végrehajtani így az ÁVH. kisebb alegységei 1956. november 4-e után részben továbbműködve, részben újjászervezve is működtek. A szovjet hadsereg támadását követően küzdöttek annak oldalán, sőt – régi egyenruhájukban – részt vettek a fegyveres felkelők elleni harcban (például a Mecsekben).¹⁰

Az 1956-os Forradalom és Szabadságharc szovjet katonai leverését követően, annak oldalán az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága egy időben három, ideiglenes, fegyveres, karhatalmi szerv létrehozását határozta el 1956. november 9-én a Fegyveres Erők Minisztere (dr. MÜNNICH Ferenc) parancsot adott a magyar forradalmi karhatalmi ezredek szervezésére, amelyből: Budapesten három körzetben, három honvéd karhatalmi ezredet szerveztek; országos hatáskörrel létrehozták továbbá a BM Budapesti Karhatalmi Ezredet; valamint a nagyobb ipari városokban és megyeszékhelyeken karhatalmi zászlóaljkat és századokat szerveztek. Mindhárom típusú szervezet eredetileg rendőr egyenruhával és PPS dobtáras géppisztollyal tervezték felszerelni, azonban csak katonai téli öltözetből („pufajkából”) állt rendelkezésre megfelelő mennyiség. Valamennyi rendvédelmi szervezetnél ekkor rendszerezítették a gumibotot, amelynek később is tényleges és jelképes szerepe is volt.¹¹

Az éppen leszerelt gyári őrségekből 1956 decemberében folyamatosan elkezdtek szervezni a Munkásőrség egységeit, amelyet az MSZMP. Ideiglenes Központi Bizottsága 1957. február 19-én határozott el.

A karhatalmi ezredek és a munkásőrség is a fegyveres ellenállás felszámolása mellett, azzal egy időben jött létre, illetve szerveződött. Katonai szervezetük járőr, raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred szervezésű volt. Mindkét szervezet közvetlenül a Belügyminisztérium közvetlen alárendeltségében jött létre. Irányításukat a BM általános helyettese – ekkor TÖMPE István – látta el.

A karhatalom kezdetben a katonai rendvédelmi modell jellemzőit viselte, később reguláris szervezetté vált. Ezzel szemben a Munkásőrség milícia rendszerű (paramilitáris), – alkalmi és szükség szerint mozgósított (mozgósítására azonban nem került sor) – rendvédelmi szervezet maradt és kezdettől fogva az MSZMP közvetlen befolyása alatt állott. A Munkásőrséget már megyei szinten is csak az MSZMP megyei első titkára engedélyével lehetett – minden közös parancs megléte mellett – igénybe venni, amit azonban nagyon nehezen lehetett megszerezni. Az engedélyezett igénybevétel az engedélytől 8 órán túl biztosították. Éppen ezért a Munkásőrség igénybevétele 1958 után az éles karhatalmi feladatokra inkább csak demonstratív jelleget, illetve célt szolgált. Ez alól egyedüli kivételt jelentettek az engedélyezett politikai rendezvények biztosítása. Mindkét karhatalmi szervezet alapvetően és napi szolgálatellátást illetően is a szovjet hadsereg és hosszú időszakon keresztül a rendőrség erői alá-, illetve mellérendeltségében tevékenykedett.

Kiépítés és működés.

Az új szervezetet részleteiben az 1957. július 5-i 25/1957. számú BM parancssal hozták létre, úgy hogy biztosított legyen az egyszemélyi parancsnoki vezetés a testületnél. Ezért valamennyi karhatalmi alegységet: a Karhatalmi Parancsnokság alá rendelték, majd a Honvéd Karhatalomtól 1500 főt át kellett venni, az év őszétől – különleges feltételekkel – megkezdődött (illetve folytatódott) karhatalmi szolgálatra ismét a sorkötelesek sorozása és behívása, ugyanakkor az év második felében kiemelt közbiztonsági akciókat (razziákat) szerveztek az országban valamennyi karhatalmi és fegyveres szervezet részvételével. Lényeges volt még, hogy a Belügyminisztérium 1957. május 1.-vel megállapított ideiglenes szervezetében, – amely december 15-ig volt érvényben – a Karhatalomnak át kellett adnia a BM Büntetés-végrehajtás részére 450 fő sorkatonát.

Ezzel egy időben – a megváltozott feladatrendszerhez igazodva – 1250 fő sorkatonát és 20 fő irodai személyzetet is kapott a karhatalom.

A BM Karhatalom 1957. májusi szervezetében az ideiglenes létszámban (állománytáblázatában) 950 tiszt, 350 tiszthelyettes és 2300 visszatartott sorkatona szerepelt. Szervezetében lineáris, törzskarikatonai struktúrában 3 ezred, 10 zászlóalj, 35 század működött. Felállítása, feltöltése azonban minden kísérlet, erőfeszítés ellenére kb. 70–75 %-s volt. Szervezetében már ekkor létrehozták a pártszerveze-

teket és század szinten politikai tiszti, később helyettesi rendszert működtettek. Az állomány képzése során bevezették a rendszeres politikai oktatást.

A BM Karhatalom személyi állományát tekintve rendkívül vegyes összetételű volt. Állományában egy időben teljesített szolgálatot rendőr, volt államvédelmi, pártmunkás, honvéd tiszt és tiszteltes, sorkatona, görög emigráns, stb. A szervezet speciális politikai töltésű volt, katonai szervezetében hivatásos katonai- rendőri szolgálatot vállaltak azok akit arra alkalmasnak minősítettek. Az állomány a katonai és a rendőri esküt egyaránt letette. Munkájukat kis létszámú irodai, később polgári alkalmazott segítette. A személyi állományt 1959-től a BM Személyzeti Főosztály „C” Osztálya biztosította, amely ellátta a sorozás, a feltöltés az utánpótlás biztosításának feladatait, irányította a továbbképzést és a kiképzést.¹²

Az 1957 őszen a folyamatosan újjászerveződő karhatalmi szerveknél a működés során végig az egyszemélyi parancsnoki rendszert működtették, amelyet azonban szervesen kiegészített a közvetlen „pártirányítás”.¹³ Mindkettő érvényesülését a gyakorlatban folyamatosan ellenőrizték. Általában megállapítható volt, hogy az „egyszemélyi parancsnoki rendszer érvényesül, ugyanakkor a karhatalmi munka színvonalatlan.” Kifogásolták azt is, hogy „a vezetők a pártszervek véleményét nem kérik ki.”¹⁴

A BM Karhatalom szerveződése – kiképzése, az állomány összekovácsolása a napi karhatalmi szolgálat teljesítése mellett, azzal párhuzamosan történt. A szolgálati feladatokat alapvetően öt fő részre tagolták, úgy, mint: karhatalmi feladatok, fegyveres biztosítási feladatok, őrzés-védelmi feladatok, a működési körzetben végrehajtott agitációs és propaganda feladatok, valamint a kiképzési feladatok teljesítése.

Ezekből az első három főbb tevékenységi kört „békében is harc feladatként” értelmezték.

A KÁDÁR-rendszer egyik sajátossága volt, hogy a belbiztonsági rendszert a hatalom együttesen kezelte, a végrehajtást mindig a belügyminiszter alá rendelték, ahol az erőszakos szervezetek munkamegosztása egy időben egységes volt, ugyanakkor azonban szervezetenként sajátos metódus is kialakult. Jelentősen megváltozott az erőszakos szervezetek szervezeti modellje, hatásköre és munkamegosztása is.¹⁵ A karhatalmi, állambiztonsági, közrendvédelmi feladatokat megvalósító rendvédelmi testületek tevékenységében kiemelt szerepet kapott, az együttműködés.

A folyamat eredményeként megszűnt a totalitárius politikai rendőrség önálló egyenruhás fegyveres testülete. Az állambiztonság szervezetrendszerére „beépült” a rendőrségbe és a belügyminisztériumba, felszámolták a forradalom utáni represszióra alakult karhatalmi szervezeteket, amelyek helyett – a Munkásőrség létrejöttével – társadalmi jellegű „önkéntes paramilitáris” szervezet jött létre.

A BM Karhatalom Ideiglenes Segédlete (Szabályzata) 1957-től a legfontosabb feladatokat úgy határozta meg, hogy: a testület köteles a Népköztársaság belső rendjének védelmét, minden ellenséges támadással szemben – az ország belső rendjének és a szocializmus építésének védelme érdekében – megvédeni. A karhatalom feladatait – a fegyveres szervekkel és a hazafias lakossággal együttműködve – rendszerint lövészfegyverekkel valósította meg.¹⁶

A személyi állomány feszített szolgálatteljesítést valósított meg. A belügyminisztériumban 1958-ra elkészítették az állománytáblázatot, amely 1959-re véglegessé vált. A 60-as évek elejére definiálták a karhatalom kifejezést is.¹⁷ (I. és II. sz. mellékletek) Az a „fegyveres erő, amely az adott társadalmi rend és közrend megsértésére irányuló kísérletek megghiúsítására és leverésére szolgál. A karhatalmi feladatokat általában a rendőrség, a katonaság, vagy milícia rendszerű fegyveres testületek oldják meg. A hadsereg nagyobb egységei csak rendkívüli körülmények között vesznek részt a karhatalmi szolgálat ellátásában, normális körülmények között csak egyes kisebb egységekkel nyújtanak segítséget a rendőri szerveknek.”¹⁸ A magyarázat pontosan takarja az akkori helyzetet és igényeket a korszak magyarországi közbiztonsági viszonyainak magyarázatánál. Vagy másként: „A karhatalom a közbiztonság és a társadalmi rend védelmére hivatott fegyveres szerv”¹⁹

Objektum őrzés-védelmi tevékenység.

Az 1956-os forradalmat követően a karhatalmi tevékenység szerves, sőt döntő részét képezte az objektum őrzés-védelmi tevékenység, amely jelentős erőforrásokat kötött le a másfél évtizedes működése során. Az objektumőrzést a nemzetközi katonapolitikai helyzettel, a külső és belső ellenség elleni harc fontosságával és hangsúlyozottan a szabotázs megelőzéseivel indokolták. A KÁDÁR-rendszerben a Magyar Népköztársaság fegyveres erői és testületei, valamint rendvédelmi szervezetei összehangolt munkamegosztásban végezték az objektumok őrzés-védelmét. A Magyar Néphadsereg őrizte a katonai szempontból fontos objektumokat és körleteket. A BM Karhatalom valósította meg a belügyi, a honvédelmi, a fontosabb államigazgatási, közlekedési, hírközlési objektumok, és körletek őrzés-védelmét. A BM Határőrség a határterületen elhelyezett határügyi objektumok és határjelek őrzését-védelmét látta

el. A BM Országos Rendőr-főkapitányság területi és helyi szervei – a külön parancsban meghatározottak szerint – a belügy, a Magyar Posta és hírközlés őrzés-védelmének ellátása mellett felügyelte a Polgári Fegyveres Őrség őrzés-védelmi és kiképzési tevékenységét is. A BM Kormányőrség a párt- és állami vezetők közvetlen személyi védelmét, közvetlen munkakörnyezetét, lakásait, az üdülőket, az országgyűlés épületét és környezetét, stb. biztosította. A Munkásőrség az MSZMP országos, területi és helyi szerveinek objektumait, kezdetben a fontosabb ipari objektumok védelmét is ellátta. Ennek értelmében a munkásőrök részére fegyverviselést és használatot is biztosítottak.²⁰ A Fegyveres Iparőrséget (később Polgári fegyveres Őrség) 1952-ben állították fel. Ez a szervezet 1959-re már öt ágazathoz tartozó objektumok őrzés-védelmét látta e.²¹

Az őrzés-védelmi feladatokat ellátó testületek közül a BM Karhatalom 7 önálló magasabb egysége a hatvanas években országosan 97 objektumot őrzött 358 őrhellyel, 2357 fő őrségi létszámmal. Ebből két ezredet (a Budapest 1. Őrségi és a Pécsi ezredeket) különösen leterhelt ez a sajátos feladat. **(III. és IV. sz. mellékletek)**

A belügyi vezetés folyamatosan javasolta a karhatalom őrzés-védelmi feladatokkal kapcsolatos leterhelésének csökkentését. Elérték az őrségi szervezet egyszerűsítését az őrszázadok őrségi zászlóaljba tömörítésével, az indokolatlanul őrzött objektumok számának csökkentésével (pl.: a Pécsi Uránbánya), a váltásonként 7 fővel működő úgynevezett hármasszolgálati rendszer kialakítását, valamint a kiképzés javítását.

Ugyanakkor jelentősen fokozta a BM Karhatalom leterhelését, hogy a Varsói Szerződés 5. Összefegyvernemi Szárazföldi Hadsereg Parancsnoksága és közvetlen ezredei 1963-tól Székesfehérvárott, alárendelt magasabb egységei pedig elsősorban a Dunántúlon diszlokáltak. Hiszen a béke és „M” időszaki objektumok, gyülekezési körzetek, valamint körletek „záró-gyűrűit” is a BM Karhatalom biztosította.²² Ezt a tevékenységi formát a Honvédelmi Tanács is sokkalta, ezért az őrzött objektumok számát 1962-re 19-el csökkentették.²³ Itt kell megemlíteni azt is, hogy 1967. július 1-től 600 fős műszaki építőzászlóaljat²⁴ hoztak létre, amely a testület megszűnéséig működött és ellátta az épülő BM objektumok építését és kezdetben az őrzését is. Részt vett továbbá 1970-ig a nyugati határszakasz aknamentezési munkálataiban.

A KÁDÁR-rendszer legitimitációja, az élet- és munkakörülmények javulása, a közrend- közbiztonság kedvező alakulása a 60-as évek első felében nem változtatott a BM Karhatalommal kapcsolatos viszonyokban. Az 1962-es országos rendőri értekezlet megállapítása szerint „a közbiztonság szilárd és a társadalmi tulajdon védelme is javult. A körzeti megbízási szolgálat alapvetően megszilárdult és kiépült. Az ország 213 lakott településén működik önkéntes rendőri csoport.” Ennek ellenére a karhatalomnál 10 harcokcsival rendelkező harcokcsi-század kialakítását határozták el. A felállítás anyagi nehézségekbe ütközött, ezért a belügyi vezetés célszerűbbnek látta, ha a meglévő páncélgépkocsi századot fejleszti. A 24 páncélgépkocsit ezért 1962-re 34-re²⁵ Ekkor hozták létre a karhatalomnál a tüzér, a páncéltörő tüzér és az aknavető alegységeket is. Ekkorra a karhatalomnál már 4 ágyús üteg, 8 páncéltörő tüzérüteg és 1 aknavető századot, továbbá 7 műszaki-vegyvédelmi szakaszt szerveztek. Kialakultak a kiképzési, továbbképzési és utánpótlási rendszerek, elkészültek a raj, szakasz, század, zászlóalj szintű karhatalmi szabályzatok és segédletek. Megfelelően működtek az alegységek, a szolgálatellátásra a normál viszonyok voltak a jellemzőek. A karhatalom önállóan és a rendőrség szerveivel közösen látott el közbiztonsági szolgálatot. 1959-től a tisztii állomány képzése miatt a Rendőrtisztii Akadémián, 1964-ben pedig a Magyar Néphadsereg Egyesített Tisztii Iskoláján is létrehozták a karhatalmi tagozatot. Majd 1967-től az Magyar Néphadsereg Kossuth Lajos Katonai Főiskoláján létrehozták a határőr és a karhatalmi tagozatot. Végül pedig az MSZMP Központi Bizottsága 1969. november 28-i határozata alapján 1970-től létrehozták a Rendőrtisztii Főiskolát, megteremtve ezzel a rendőrtisztiképzés felsőoktatásba illeszkedő szervezetét.

A belügyminisztérium történetében meghatározó volt az 1966-os esztendő. Ennek jellemző állomásai voltak a május 28-ai BM Országos Értekezlet²⁶ és az azt feldolgozó BM Kollégiumi ülések szeptember 15-én, október 21-én, november 24-én, valamint december 22-én. Az országos értekezleten KÁDÁR János hozzászólásában értékelte a kül- és belpolitikai helyzetet és személyesen szabta meg a Belügyminisztérium legfontosabb feladatait. A belügyi tárccával szemben azt az igényt fogalmazta meg, hogy „Próbálják meg a BM munka mennyiségét valamivel redukálni és a minőséget, a politikai színvonalat növelni, mert akkor hatékonyabban és többet tudnak adni ... a pártnak és a népnek.”²⁷ A felkészülést megelőző évben, 1965-ben a Karhatalomnál is 6 tiszttel, 1 tiszthelyetessel, 44 sorállományúval és 1 polgári alkalmazottal csökkentették a létszámot.

A Munkásőrség tevékenységéről szóló 1957. évi törvényerejű rendelet,²⁸ valamint az 1957. évi kormányhatározat,²⁹ illetve az 1958. évi Honvédelmi Tanácsi határozat³⁰ előírta, hogy: a munkásőrök

nemcsak karhatalmi feladatok ellátásában vesznek részt, hanem a rendőrség mellett közbiztonsági szolgálatot is teljesítsenek, illetve a munkásőrpáncsnokokat BM tiszteknek kellett tekinteni.

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1963. szeptember 24-ei határozata – a Munkásőrség szervezési, kiképzési és szolgálati rendszerének továbbfejlesztése tárgyában fokozta a Munkásőrség bekapcsolását a közbiztonsági feladatokba. Ez elsősorban rajkötelékben, a munkásőr lakóhelyi környezetében, rendőrrel közös, közterületi járőrszolgálat teljesítését és rendezvénybiztosítási feladatot jelentett. 1964-re elkészült a Munkásőrség Szervezeti Szabályzata³¹ amely kimondta „a BM szerveinek támogatására (segítésére) a közrend, a közlekedés és a közbiztonsági feladatok ellátásában a Munkásőrség köteles segítséget nyújtani.”³² Ez a tevékenység a 60-as évek második felében bontakozott ki országszerte és jelentősen hozzájárult, elsősorban vidéken a közrend-közbiztonság szinten tartásához. Meg kell jegyezni azt is, hogy a belügyi tanintézeti képzésben a 70-es évek második felére, valamint a 80-as évek elejére a karhatalmi kiképzés háttérbe szorult. Ezért kerülhetett sor arra, hogy csak a Munkásőrség Központi Akadémiáján képeztek rendszeresen 1980-tól 1989-ig a karhatalmi feladatok irányítására rendőr tiszteket.

Még 1986-ban is sokat segített a Munkásőrség, mert közbiztonsági szolgálatban még 300 ezer szolgálati órát teljesítettek, a rendszer teljes időtartama alatt pedig összesen mintegy 5 millió órát. Igaz azonban az, hogy ennek mintegy kétharmada kizárólag politikai rendezvénybiztosítás volt.³³

Az MSZMP ajánlásait szem előtt tartva a Belügyminisztérium vezetése követte az „összbelügyi szemlélet” megvalósítását, azaz az egyes rendvédelmi szervezetektől fokozott együttműködést várt. Ennek eklatáns példája a 022/1967. számú BM Parancs, amely az államhatár őrzetében a rendőr-főkapitányság határőrkerületek és a karhatalmi zászlóaljoknak közös feladatokat határozott meg.³⁴ A karhatalom szervezetében ekkor 1306 fő hivatásos rendőr, 5092 fő sorozott és 50 fő irodai állományú személy teljesített szolgálatot. Budapesten 1 Forradalmi Karhatalmi Ezred, a budapesti agglomerációban 1 Őrségi Ezred, a gazdaságilag és katonailag legfontosabb nagyvárosokban, ipari centrumokban pedig 2., a 3., 4., 5., és a 6. zászlóalj diszlokáltak. Ezen felül még önállóan 5 Őrségi űrs is működött.

Részvétel Csehszlovákia lerohanásának biztosításában.

A szovjet állami és pártvezetés döntése értelmében a Szovjet Déli Hadseregcsoporthoz alárendeltségében, a Magyar Néphadsereg 8. Gépesített Lövészadosztálya szervezetében a belügyi rendvédelmi szervek is részt vettek 1968. augusztusában Csehszlovákia lerohanásában. Elhárítók elnevezéssel 74 főt delegáltak a műveletben való részvételre. Ide számolták a rendőrségtől vezényelteteket, az állambiztonsági és a közrendvédelmi tiszteket, azaz 60 tisztet, 14 sorállományú katonát.³⁵ Megerősítés néven 1 karhatalmi zászlóaljat vezényeltek a műveletben történő részvételre. A zászlóaljat elsősorban a menetek és elhelyezési körletek, vezetési pontok záró gyűrűjének biztosítására alkalmazták, majd a megszállt területeken megalakuló 10 magyar helyőrség őrzés-védelmi és karhatalmi teendőinek az ellátásába vonták be a karhatalmi zászlóaljakat.³⁶

A Balassagyarmati, a Miskolci Határőr Kerületet és a Győri Önálló Határőr Zászlóaljat, valamint a Győri és a Szegedi Karhatalmi Zászlóaljakat is bevonták a műveletbe. A lerohanáskor a határterület álcázásában, figyelésében, felderítésében, a Csehszlovák csendőr őrsők lerohanásában, a megszállás alatt a déli határszakasz biztosításában, a határforgalom megszervezésében és a különleges határrend biztosításában, valamint a magyar erők kivonása során a megszálló magyar katonai erők szervezett visszavonásának biztosításában, továbbá a „K” (különleges katonai vasúti szállítmányok) vasútvonalainak, ki- és berakóhelyeinek biztosításában vettek részt.

A „k” (különleges katonai-vasúti-közúti) szállítmányok rendőri biztosítása.

A BM Karhatalom egyik fokozott felelősséggel járó feladata volt – a rendőrséggel együttműködésben – a „K” vonatok, szállítmányok, valamint a közúti szállítmányok biztosítása. Mindez 1968-ig a katonai gyakorlatok során szervezett csapat- és anyagmozgások biztosítását jelentette, amelyeket addig kizárólag a rendőrség vasúti és közlekedési szervei irányítottak. A BM Karhatalomnak e speciális feladatban csak alárendelt végrehajtási szerep jutott. A „K” szállítmányok háromnegyede a Szovjet Hadsereg, egynegyede pedig magyar katonai személy- és anyagszállítások voltak. 1968-ban, 1977-ben, 1978-ban 1981-ben azonban a Varsói Szerződés „PAJZS” majd a „BARÁTSÁG” fedőnevű Magyarországi hadgyakorlatok során előfordult, hogy román, bolgár, csehszlovák és NDK-s csapatok vasúti-közúti menekési biztosítása is rendőr – karhatalmi feladat volt.

Csehszlovákia 1968-as megszállását követően a tapasztalatok alapján ezt a sajátos karhatalmi feladatot a későbbiekben a leghatékosabb katonai titoktartással kezelték. Minősítése szigorúan titkos,

különösen fontos volt. A „K” szállítmányok biztosítását az 1968-as BM parancs értelmében nyílt és operatív módon is kellett végezni.³⁷ Az operatív biztosítást az állambiztonsági szervek végezték. A nyílt biztosításban a vasútvonalak teljes magyarországi szakaszára a megyei rendőr- főkapitányságoknak olyan útvonalterveket kellett kidolgozni, amelyeken feltüntették: a lakott és lakatlan területeket, a vasútvonal valamennyi szintbeli, valamint az alul és felül épített terep- és műtárgyakat, az anyagrakodásra alkalmas be- és kirakó helyeket, a fontosabb vasúti raktárakat és az anyagnyerő helyeket, a biztosító erőket objektumonként, a rendőrség és a karhatalom erői, eszközeit, a feladatot és az összeköttetés módját. Alapelv volt a biztosító erők tervezésénél, hogy lakott területen belül, elsősorban a vasútállomásokon, vasúti megállóhelyeken a környezetet jól ismerő helyi rendőr, míg lakott területen kívül a karhatalom erői teljesíthettek szolgálatot.

A rendszert vasútvonalanként három számjegyű, kódolt riasztási rendszerrel működtették, amelynek aktuális feladatait a belügyi rejtjeles, távgépíró rendszerrel, vagy kódolt telefonhívással továbbították a végrehajtó szerveknek. A teljesítés adatait másnap reggel, illetve naptári dekádonként pedig az összesített adatokat a közrendvédelmi és a közlekedési statisztikán kellett jelenteni. A feladat végrehajtását, a teljesítést minden esetben megyei szinten tiszti rendőr járőr ellenőrizte. A végrehajtásért a megyei rendőr-főkapitányságok közrendvédelmi osztályai voltak a felelősök.

„K” szállítmányok biztosítása a meglévő közbiztonsági feladatok teljesítése mellett óriási megterhelést jelentett az érintett szerveknek. Különösen igaz volt ez 1974-től, mert ezt a feladatot is a rendőrség területi szervei feladatává tették 1989-ig bezárólag.

A belügyi szervezetek és a karhatalom átszervezése.

Csehszlovákia lerohanásában való magyar részvételt a nemzetközi közvélemény elítélte, a hazai közhangulatot – sőt a belügyi állományt is³⁸ – pedig hosszú ideig izgatta. A KÁDÁR-rendszer – bízva a lakosság támogatásában – az állambiztonsági munka fokozódása mellett mégis a rendvédelmi szervezet és a munka átszervezését és csökkentését határozta el. Az MSZMP KB. 1969. november 28-ai ülése és annak állásfoglalásai szerint: „a BM egész tevékenységét pártunk és népünk szolgálata vezérli, hivatását betölti.” Határozatában érdekes módon felhívta a figyelmet a karhatalmi és a tűzrendészeti feladatok ellátásának, szervezeti formájának felülvizsgálatára.³⁹ A belügyminisztérium vezetése az átszervezéssel kapcsolatosan „összbelügyi” téma prioritásokat határozott el a BM országos méretű szervezetrendszerének és létszámának újragondolásához.

Mindenkori alapelvnek tekintették az állami és közigazgatási tagozódáshoz igazodást. A másik legfontosabb alapelvnek pedig azt tekintették, hogy a pénzügyi–dologi ellátottság a gazdaság teherbíró képességével álljon összhangban.⁴⁰

Az átszervezéssel kapcsolatos politikai döntést azonban az MSZMP KB. Politikai Bizottsága 1970 februári határozata mondta ki és a végrehajtás felelőséül a belügyminisztert, BENKEI Andrászt, mint a Politikai Bizottság tagját jelölték ki. Ennek végrehajtására a BM Mozgósítási és Szervezési Csoportfőnökség elkészítette az 1971. évi középtávú szervezési koncepciót. Ebben szervezési célként határozták meg a belügyi feladatokhoz jobban igazodó szervezet kialakítását, a tervszerűség és a folyamatosság biztosítását, a szervezési szükségletek meghatározását, egyúttal felkészültek 1991-ig a közép- és hosszú távú, valamint a prognosztikus szervezés bevezetésére.

A Belügyminiszter az 1971. július 1-ei – átszervezési – intézkedése prioritásaihoz a belügyi szervek, testületek vezetőitől óriási tömegű szervezési javaslat érkezett, amely: 55 szervezeti, 900 létszámrendezési, 800 munkakör megnevezési, 204 ruhanorma átsorolási és 501 illetménycsoport megváltoztatási igényt tartalmazott.

A politikai döntést követően a belügyminiszter parancsával módosította a belügyminisztérium szervezetét és szolgálati tagozódását.⁴¹ Ekkor létrehozták a BM Igazgatásrendészeti Csoportfőnökséget, a BM Információ-feldolgozó és Felügyeleti Csoportfőnökséget, a BM Műszaki-fejlesztési Csoportfőnökséget, a BM Nyilvántartó Központot, a BM Belbiztonsági Osztályt, a BM IV Személyzeti Főcsoportfőnökséget és a BM Rendőrtiszti Főiskolát.

Jelentősen módosították a belügyi szervek közvetlen struktúráját. Az 1971-es átszervezéssel országosan csökkentették az alosztályok számát 184-gyel, a csoportok számát 241-gyel, a karhatalmi századok számát 36-tal, a rendőrőrsök számát 42-vel, megszüntették a karhatalom 2 ezredét, 6 önálló zászlóalját és 3 kötelékben, működő zászlóalját.

A Belügyminiszter 09/1971-es számú parancsa szabályozta részletesen a BM Karhatalom átszervezését készletrendőri alakulattá. A végrehajtásra külön ütemtervet készítettek.⁴²

Az 1971-es szervezésnél azonban nem valósult meg a szervezeti és létszámtipizálás, nem csökkent a központi szervek létszáma (hanem +162 fővel emelkedett), aránytalanok voltak a rendőr-főka-

pitányságok létszámai, nem jött létre a szervek egységes rendszerű munkaköri megnevezése és illetmény besorolása és nem valósult meg a munka koordinációja.⁴³

A belügyminiszter – kiemelve a belügyi szervek egyéb szervek és testületek átalakításából – a 09/1971. számú parancsában elrendelte és szabályozta is egyúttal a BM Karhatalom átszervezését készenléti rendőr alakulattá. A kiemelés alapvető okát a párt- és állami vezetés a „sürgősséggel” indokolta. A létrejövő új szerv elnevezése: Budapesti Forradalmi Készenléti Rendőri Ezred (FKRE.) lett. Létszámát 1860 főben határozták meg. Állományában kizárólag hivatásos rendőri jogviszonyban álló személy teljesíthetett szolgálatot.⁴⁴ A hivatásos jogviszony politikai, erkölcsi, képzettségi, egészségügyi, fizikai alkalmassági és letöltött sorkatonai időt, valamint egyéb követelményeket, feltételeket támasztott az azt hivatásszerűen választó fiatalok számára. A rendőri ezred szervezetében 4 zászlóalj alakult, ebből az ezredtörzs és 3 zászlóalj Budapesten, 1 zászlóalj pedig Miskolcon (a rendszerváltás után is 1996–1998-ig) diszlokált. A végrehajtási utasítás ütemterve szerint 4 ütemben (évben), fokozatosan határozta meg a BM Karhatalom megszüntetését.

Az első ütemben, 1971-ben valósult meg egyes objektumok őrzésének átadása, néhány szervezeti egység megszüntetése, illetve új szervezetek létrehozása. A második és harmadik ütemben is hasonló feladatokat valósítottak meg, míg végül 1974-ben, az utolsó ütemben biztosítani kellett az új karhatalmi szervezet harckészültségét.⁴⁵

Ezzel egy időben a korszak egyik legfontosabb, a belső biztonsággal kapcsolatos döntése volt a Honvédelmi Bizottság 1971. évi határozatának megjelenése, amely 1-es számú mellékletében elrendelte a BM Karhatalom megszüntetését és a Készenléti Rendőri Ezred létrehozását és a karhatalmi feladatok végrehajtását valamennyi fegyveres erő- és testület, valamint paramilitáris szervezet közös feladatává tette, amelyet rendőri alárendeltségben, úgymond utalt erőként kellett később is teljesíteni.⁴⁶ A karhatalmi feladatok részletes meghatározását valósította meg az 1972. évi BM-HM-MOP közös parancs, amely meghatározta és részletezte a karhatalmi és fegyveres biztosítási feladatokat és az együttműködés rendjét, részletesen meghatározva karhatalmi feladat jelentkezése, bekövetkezése esetére a fegyveres erők és testületek teendőit.⁴⁷

A közös parancs tételesen felsorolta: a karhatalmi feladatként a Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének megdöntésére irányuló belső ellenséges tevékenység elfojtását, az ország közbiztonságát, törvényes rendjét közvetlenül veszélyeztető nyílt, tömegjellegű tevékenység felszámolását, súlyosabb elemi csapások, tömegszerencsétlenségek bekövetkezése esetén a rend helyreállítását. Fegyveres feladatként határozta meg a párt- és állami (védett) vezetők utazásainak, a politikai, sport és kulturális rendezvényeknek, a magyar és szövetséges csapatok manővereinek biztosítását, amely egyúttal közúti, vasúti, vízi- és légi biztosítást is jelentett, továbbá az ellenséges csapás által veszélyeztetett terület kiürítését, valamint az esetenként elrendelt országos és jelentős helyi feladatok biztosítását.

A gyakorlatban azonban a mozgósítási időszak karhatalmi feladatai között kiemelt helyet kaptak a mozgósítás rendőri biztosításával kapcsolatos feladatok, a háttországvédelmi feladatok rendőri biztosításával összefüggő feladatok, valamint az ellenséges felderítő- és diverziós csoportok elleni harc megszervezése és kivitelezése.

Ez a közös parancs meghatározta az együttműködés rendjét, időszakait, az igénybe vehető erőket és különös hangsúllyal az egyes karhatalmi feladatoknál az igénybevétel módját és sorrendjét. Mivel a parancs „a rendőrség alapvető feladatává tette” az ilyen feladatok szervezésének, kivitelezésének felelősségét a gyakorlatban „éles” karhatalmi feladat jelentkezése esetén a belügyi erők leváltására, csak azok kimerülése esettén került sor.

Területi szinten a karhatalmi- és fegyveres biztosítási feladatokat a II. fokú rendőri hatóságok, azaz a megyei, és a Budapesti Rendőr-főkapitányságok alapvető feladatává tették. A vonatkozó mellékletek kijelölték és felsorolták az együttműködő fegyveres szerveket, egységeket. Megyénként a felsorolt szervekkel közös és tételes „Együttműködési Tervet” kellett készíteni, amelyet a szervek országos vezetői, parancsnokai hagytak jóvá, pontosításukat 1989-ig folyamatosan kellett végrehajtani. A parancs értelmében évente 60 órában önálló karhatalmi kiképzést és közös karhatalmi együttműködési gyakorlatot kellett – a megtörtént eseményeket szimulálva – tartani a teljes érintett állomány bevonásával. Az évente megtartott közös gyakorlatot a fegyveres erő- és testületek országos vezetői megsemmisítették. A karhatalmi- és fegyveres biztosítási feladatok végrehajtásának kiterjesztése 1974-től igényelte 1974-től a karhatalmi kiképzés formai és módszertani megújítását is, amelynek szabályzataival, segédleteivel valamennyi érintett szervet ellátták.⁴⁸

Mindezek együttesen jelentették a Belügyminisztérium szervezetének és tevékenységének a jelentős módosítását a 70-es évek elejére. Megállapítható volt, hogy a belügyi szervezet és feladatok tükröztek és igazodtak a politikai helyzethez, takarékosabb lett a működés és javult a létszámgazdálkodás

helyzete. Ugyanakkor létrejött a belpolitikai helyzethez jobban igazodó, sajátosan csak hazánkban létező, rendszerhű, belső erőszakszervezet, amely később profi csapateros – rendőr -karhatalmi szervezetté vált, amely képes volt később is a rendszer sajátos karhatalmi, ezen belül tömegkezelési stratégiájának, taktikájának a végrehajtására, e sajátos feladatok a kezelésére.⁴⁹ A közbiztonság szinten tartásához jelentősen hozzájárultak az önkéntes segítők, akik száma 1975-re elérte a 6414 főt, majd a számuk 1986-ra már elérte a 10 999 főt, akik a saját lakóközösségükben folyamatosan részt vettek rendőrrel, határőrrel közös járőrszolgálatban.⁵⁰

A BM készenléti rendőri ezred szervezete, tevékenységének jellemzői 1974-től.

A '70-es évek elején az új rendőri szervezet a struktúráját, a jellegét, a munkamegosztását, a hatásköri mechanizmusát megváltoztatva, teljesen átalakult, amelyet ekkor „szervezeti kiigazításnak” neveztek. A BM KRE. létrejöttét a párt- és állami, belügyi vezetés azzal indokolta, hogy a bűnüldözésben, a közrend- közbiztonság fenntartásában jelentős eredmények születtek, ugyanakkor az arra biztosított erőforrások csökkentek. A belügyi szervek vezetését mindez arra kényszerítette, hogy csökkentse a rendőri munka vertikális és horizontális spektrumát, módosítsa a szervezetet és racionalizálja⁵¹ a tevékenységet. Ugyanakkor kitekintve a fejlett nyugati országok és a Szovjetunió rendvédelmi struktúrája⁵², valamint a terrorizmus megjelenésével a politikai vezetés arra törekedett, hogy – karhatalmi biztosítéként – centralizált, professzionális rendőri szervezetet hozzon létre, amelyek működését, tevékenységét szakszerűbbé és gazdaságosabbá kívánta tenni. Ehhez kapcsolódott az is, hogy 1970-re – a nyugati határvonal teljes szakaszán – kiépült az SZ 100-as elektromos jelzőrendszer.⁵³ Ennek keretében javítani kívánták a hadrafoghatóságot, valamint Budapest és Miskolc közbiztonságát.

A rendőri munka korszerűsítését a BM KRE létrehozását szűkebben két kiemelt rendkívüli eseménnyel, valamint sorozat bekövetkezésével is indokolták. Nevezetesen az 1972-es Müncheni Olimpian elkövetett arab terrorcselekménnyel, továbbá a Magyarországi terrorizmus megjelenésével az 1973 őszi balassagyarmati fegyveres túszejtés kapcsán, valamint az 1973 tavaszával kezdődő „alternatív” sorozatos megemlékezésekkel rendezvényekkel. (Bp. 1973 tavaszán és őszén).

Ezeket felül különösen nagy gondot jelentettek azok a közterületen, engedéllyel tartott és nagy tömeget vonzó rendezvények (elsősorban a beat- és popkoncertek, labdarúgó mérkőzések), valamint a vonatok és a pályaudvarok közbiztonsága.

A rendőri munka teljes átszervezését ezen felül még jogszabályi változtatások is indokolták.⁵⁴ A rendőri munkát meghatározó új jogszabályok voltak: az állam- és közbiztonságról szóló MNK ET 1974. évi 17. számú TVR. megjelenése, a rendőrségről szóló MT 39/1974. (XI. 1.) számú rendelet; mások mellett az MNK államhatárának őrizetéről szóló MT. 40/1974. (XI. 1.) számú rendelet, amely kiterjesztette az 1963. évi 22. számú TVR. alapján a rendőrség fegyverhasználati jogát a határőrökre is, az 1976. évi 1. törvény a honvédelemről, amely pontosan behatárolta a fegyveres erők és testületek körét, meghatározta „békében és háborúban egyaránt” az alapvető feladataikat.

A rendvédelmi szervezeteknek az MSZMP XI. kongresszusának⁵⁵ (1975. március 17–22. között) meghatározása nyomán, politikai iránymutatás alapján kellett a változtatásokat – köztük a Rendőrség átszervezését – végrehajtaniuk.

KÁDÁR János beszámolójában úgy fogalmazott, hogy „a BM, a határőrség, a rendőrség betöltik hivatásukat. A szocialista közrend védelmében a hivatásos szervek és testületek mellett részt vesznek a dolgozók önkéntes társadalmi szervei: a munkásőrség, az önkéntes rendőrök, az ifjúgárdisták egységei. Hazánkban népi államunkat, népünk szocialista vívmányait, minden állampolgárunkat védelmező törvényes rend van, érvényesült és az utóbbi négy évben tovább szilárdult a szocialista törvényesség.”

A határozat 6. pontja kimondta, hogy „a fegyveres erők és a testületek tagjai becsülettel teljesítik hivatásukat. Dolgozó népünk elvárja, hogy a néphadseregünk személyi állománya, a közrend és az államhatár őrei, a munkásőrök a jövőben is legyenek szocialista hazánk tudatos, hűségesei, szövetségeseink áldozatkész fegyverbarátai, és magas fokú hivatástudattal, s felkészültséggel tegyenek eleget megtisztelő feladataiknak.”

A programnyilatkozat leszögezte, hogy „Az MNK rendőrsége és igazságügyi szervei a szocialista törvényesség követelményeinek megfelelően védelmezik társadalmunk belső rendjét, gondoskodnak az állam- és közbiztonság, a társadalmi és személyi tulajdon védelméről. A szocialista közrend védelmében részt vesznek – a hivatásos szervezetek és testületek mellett – a dolgozók társadalmi szervezetei: a munkásőrség, mint önkéntes fegyveres társadalmi testület, az önkéntes rendőrök, az ifjúgárdisták egységei...”

A politikailag és jogilag meghatározott feltételek között került sor párhuzamosan a rendőri szervezetek – ezen belül a közterületi, közlekedési és a készenléti rendőri – szervezet korszerűsítésére, amelyben a rendőr-karhatalmi feladatok kiemelten fontos szerepet kaptak.

A Forradalmi Rendőri Ezrednél az alegységeket katonai – raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred – szervezetben hozták létre, 1974–1975-re. A szakaszonként 3 rajos, századonként 3–5 szakaszos, zászlóaljanként 3–5 százados alegységeket, 1980-tól pedig bevetési csoportokat, bevetési századokat szerveztek. 1976-ban reagálva a terrorizmus nemzetközi elterjedésére megszervezték minden század első szakaszánál a terrorelhárító feladatokra való felkészülést. 1976-ban és 1977-ben az együttműködésben érintett országos vezetőknek bemutatókat és továbbképzéseket szerveztek a BM Budaörsi, a BM Budakeszi, valamint a salgótarjáni munkásőr lőtérén. A párt- és állami vezetők részére az ezred Budapest Hungária körüli laktanyájában évente több esetben tömegoszlátási bemutatókat tartottak, szimulált helyzetben az aktuális politikai körülményekhez igazítva.

A megyei rendőr-főkapitányságok közrendvédelmi és közlekedési osztályait összevonták, 1978-tól megszervezték a végrehajtó állományból az ideiglenes rendőri századokat és bevezették a karhatalmi kiképzést.

Az Országos Rendőr-Főkapitányság 1977. évi visszaállításkor azonnal létrehozta a Közrendvédelmi Főosztály Karhatalmi és Fegyveres Biztosítási Alosztályát, amely országosan szervezte, irányította, felügyelte és ellenőrizte a karhatalmi feladatokra való felkészülést.

Különösen fontos volt az alosztály szabályzatszerkesztői tevékenysége, amely 1976-tól a régi szabályzatok, segédletek frissítését jelentette, hasznosítva az országos tapasztalatokat. Kiadták az új „Karhatalmi Segédlet” és a „Rendőrség Alaki – Karhatalmi Szabályzatát”, amelyek a kiképzés és a végrehajtás alapidokumentumai voltak egészen a „puha diktatúra” végéig.⁵⁶

A karhatalmi feladatok végrehajtását karhatalmi harcmódokkal, harcjelzőkkel és szolgálati csoportokkal, mint a blokkirozás (zárás), kutatás, üldözés, bekerítés, figyelő őrs, felderítő-kutató csoport, csapda, leshely szolgálatokkal kellett végrehajtani.

A századok terrorcselekmények elleni harcra történő kiképzésére kijelölt 1. szakaszból 1981–1982-ben létrehozta a terrorelhárító századot, amelyből 1983–1987 között „Komondor” néven megalakult a Rendőrség terrorelhárító szolgálata. Fontos volt, hogy bevezették az „alcsoport” és „bevetési csoport” rendszerű kiképzést, az MN segítségével végrehajtották az állomány ejtőernyős kiképzését. Speciális felkészültségű, szakértői csoportot, majd alosztályt hoztak létre. Az új szervezet folyamatosan tanulmányozta a világban történt terror- cselekményeket és jelentősen segítette a tárgyban az érintettek felkészülését. Létrehozta az első központi rendőr mesterlövész alegységet, majd az alegység és a rendőrkapitányságok mesterlövészei számára 1978-tól távcsöves-puskakezelők és a gránátkilövő fegyverkezelők kiképzését is. (Kezdetben PSZO-2-es optikával felszerelt Szimonov öntöltős karabéllyal, 1981-től szovjet SZVD. Oragunov távcsöves puskával szerelték fel őket.) Ekkor rendszeresítették az AMD gránátkilövő géppisztolyokat – csak az ezrednél kumulatív, repesz és könnygázgránáttal. Az utóbbival ellátták a rendőrkapitányságokat is. Hasonló módon kicsivel később került sor a KGK géppuskák rendszerbeállítására is, jelentősen növelve ezzel a rendőrszakaszok tűzerőjét. Lényeges volt ezen felül 1974-től a FUG-os, majd 1977-től a PSZH-s támogató szakasz⁵⁷ létrehozása, illetve a lengyel vízágyúk biztosítása, majd rendszerbe állítása.

Ezzel egy időben eredményesen működött a Budapesti Rendőr-főkapitányság Mosonyi úti objektumában diszlokáló lovasrendőri század is, amelyet tömegoszlátásnál, sportrendezvények biztosításánál rendszeresen alkalmaztak. Lehetőség szerint a lovasrendőri- századot a politikai rendezvények biztosításánál mindig végső tartalékként alkalmazták. A KRE, majd 1981-től FRE (Forradalmi Rendőri Ezred) feladata volt a rendőr- karhatalmi teendőikön felül: Budapesten rendszeresen és folyamatosan, önállóan végrehajtott közterületi szolgálat, országosan az úgynevezett „fekete vonatokon” végrehajtott vonatkísérő szolgálat, a megyei rendőr-főkapitányságok támogatására utalt erőként közbiztonsági (razia) szolgálatban karhatalmi és fegyveres biztosítási feladatokban való részvétel, a megyei rendőr-főkapitányságok Karhatalmi Operatív Törzsei (KOT) „rendőri századok” állománya karhatalmi kiképzésének segítése, az ezred törzséből és szolgálataiból szervezett az Országos Karhatalmi Operatív Törzs (OKOT) által az országos, vagy több megyére kiterjedő karhatalmi feladatok és a kiemelt rendkívüli események felszámolásának irányítása.⁵⁸

Az ezred teljes (rendszeresített) állományának feltöltése soha nem sikerült. Budapestről és az agglomerációjából nem volt biztosítható a rendőri állomány, ezért vidékről kellett azt folyamatos toborzással pótolni. A kiképzettséget ezért kezdetben tanfolyamokkal, később „saját” tiszthelyettesi iskola működtetésével is kellett javítani. Az állomány kiképzésénél a hangsúlyt a rendőri, a katonai, a karhatalmi, a karhatalmi-alaki, a fizikai, az önvédelmi, valamint a lökiképzésre helyezték a hangsúlyt. A ter-

vezetőség, a harcászaltság és a hadrafoghatóság biztosítása érdekében sajátos szolgálati (munkaidő) rendszereket működtettek. (Mint a 12–24 órás, a 24–48 órás, vagy a 24–72 órás váltásos rendszerek)

A katonai szervezés, az erőforrások kiemelt biztosítása, a szolgálati (munka) időrendszerek, az állomány fegyelme és megfelelő szintű egyes harcos és kötelékben történő kiképzettsége, a pszichikai felkészítés,⁵⁹ a szakmai munka „sajátos pártpolitikai eszközökkel” történő segítése és figyelemmel kísérése,⁶⁰ az alegységek összekovácsoltsága együttesen eredményezték a KÁDÁR rendszer teljes időtartamában – az egység szintű – hatékony rendőr-karhatalmi fellépést.

A karhatalmi tevékenység jellemzői.

A KÁDÁR-rendszerben a hatalomra-jutást, a konszolidációt, a puha diktatúra fokozatos térnyerését, a '60-as évektől a gazdasági fejlődés az életszínvonal emelkedését, a lakossági támogatást, a lakosság számára az elfogadható szubjektív biztonságérzetet eredményezték. Nem kis mértékben járultak ehhez hozzá a biztonságérzethez a bűnüldözésben és a bűnmegelőzésben elért eredmények, így a közrend-közbiztonság megfelelő szinten tartása is.

Miközben a rendszer belső legitimálása teret nyert, a rendszer belső ellenségeit kezdetben a legszigorúbb rendőri eszközökkel háttérbe szorították, ezért a belső ellenzék csak a '70-es évekre alakult ki és csak nagyon nehezen aktivizálódott. Az ellenzék nyílt tömeges megjelenése a közterületen csak részben volt lehetséges. Mindezek miatt a párt- és állami, belügyi vezetés fokozatosan igazította a helyzethez a belügyi szervezést, a szervezetet, a testületek feladatait, hatáskörét, munkamegosztását. Ennek folyamodványaként a nyílt rendőr-karhatalmi tevékenységet is. Ezért ez volt a meghatározó a karhatalmi tevékenység egyik fajtájánál – szükségés esetben – a tömegosztatások végrehajtásánál is.

A KÁDÁR-rendszerben kizárólag a hivatalos politika által támogatott célokra, a kijelölt helyen és időben, államilag (előre) szervezett módon lehetett nyilvánosan gyülekezni. Ezt a rendőrség az utalt erővel megerősítve úgymond „biztosította”.

Minden „ellenségesnek”, vagy később „ellenzékinek” minősített engedély nélküli csoportosulással, gyülekezéssel, rendezvényvel, szemben az állami erőszaknak volt helye.

Mindezek miatt az állambiztonsági szervezet „preventív” módon – operatív eszközökkel – arra törekedett, hogy a belső ellenséges, vagy ellenzéki tevékenység és csoportok ne kerülhessenek a tömegek közelébe, különösen a közterületeket óvták tőlük. Amennyiben az ellenzéki csoportok mégis rendezvényt tartottak, azt azonnal feloszlatták, a „hangadókat” pedig előállították, stb.

Meg kell jegyezni, hogy a gyülekezési jog intézményesítése végig nem valósult meg. A gyülekezés kifejezett tiltása csupán rövid időszakra vonatkozott. A hivatkozás alapja elvileg mindkét oldalon az 1945. évi BM rendelet volt, amely szerint nem kellett engedélyt kérni, csupán bejelentési kötelezettség terhelte a rendező szervezeteket.

A vonatkozó szabályzatok tömegosztatás alatt „az egy helyen összegyűlt személyek (tömeg, csoport) szétesztatása, adott területről való eltávolítását” jelentette. A tömeget jellege szerint megkülönböztették békés jellegű, ellenséges hangulatú, de fegyver nélküli, illetve ellenséges hangulatú és fegyveres tömeget.

A tömegosztatás eseteit három fő típusba sorolták.

„A Népköztársaság állami és társadalmi rendjének veszélyeztetésére, illetve a megdöntésére irányuló belső ellenséges tevékenység” különféle formái, mint az „összeesküvő csoportosulás”, a „mérnylő csoport” és az „ellenforradalmi lázadás.”

A közrend és közbiztonság súlyos veszélyeztetése, amely karhatalmi beavatkozást igényel, például: nagyobb létszámú engedély nélküli csoportosulás vagy felvonulás, engedélyezett csoportosulás, felvonulás, amikor az már a közbiztonságot és a törvényes rendet veszélyezteti, olyan politikai, sport-, illetve kulturális és valamint tömegrendezvény, amely a törvényes rendet megbontja, tömeges munkabeszüntetésre irányuló, vagy a termelés folytatását megakadályozó ellenséges cselekmények.

Tömegszerencsétlenség, avagy elemi csapás kísézőjelenségeként fellépő tömeg.

Jellemző időszakok.

A megtorlás időszaka 1956. november 4-től 1957. július 1-ig.

Célja: megtorlás, megfélemlítés, elrettentés.

Szervezete: nyílt szovjet katonai támogatással a rendőrség erői, a BM és HM karhatalmi ezredek, az alakuló munkásör erők, a vidéki vegyes karhatalmi alegységek.

Szolgálati formája: „R” csoport, „vegyes-járőr”, fegyveres osztató csoport. Eszközei, módszerei, jellemzői: a karhatalmi erők spontán, indulat szerint löfegyverrel reagálnak a tömeges csoportosulá-

sokra. Provokátorokkal a tömegbomlasztása, a hangadók megjelölése. Fegyveres tömegosztatás majd, sortűz a tömeg fölé, a hangadókkal szemben, a hangadók kiemelése.

Hivatkozott jogszabályok: az 1956. évi 30. számú tvr. a 6/1956. (XII. 11) a gyűlések és felvonulások engedélyhez kötéséről.

Jellemző esetek: 1956. decemberi 4-ei budapesti nőtüntetés, a december 8-i salgótarjáni tömegbelevetés, a december 11-ei és 12-ei budapesti sztrájk időszakában a Móricz Zsigmond körtéren és a Bosnyák téren a tömegközlekedés akadályoztatása miatt figyelmeztető lövésekkel a tömeg felosztatása és a hangadók elfogása.⁶¹

A konszolidáció és a megfélemlítés időszaka 1957 közepétől 1958 év végéig.

Célja: megfélemlítés, elrettentés, megelőzés, majd 1958 második fél évében az ellenséges személyek összegyűjtése, a legitimáció segítése.

Szervezete: a Rendőrség és a BM Karhatalom önálló fellépése az engedély nélküli csoportosulásokkal szemben. Az engedélyezett politikai rendezvények fokozott biztosítása utalt, elsősorban munkásőr erőkkel.

Szolgálati formája: katonai–rendőri–karhatalmi tevékenység. Megelőző jellegű országos, vagy több megyére kiterjedő közbiztonsági (razzia) szolgálat. Rendezvénybiztosítás, karhatalmi tartalék képzése.

Alapja: az 1957. évi BM Ideiglenes Karhatalmi Segédlet.

Jellemző eset: NAGY Imre és társai kivégzésével kapcsolatos miskolci tiltakozó csoportok felosztatása 1958. június 18-án.⁶²

1959 és 1973 között.

Célja: a rendszer külső és belső elismertségéhez igazodó megelőzés, a lehetséges békés megoldások keresése, esetleg kikényszerítése.

Szervezete: BM Karhatalom Budapesti Ezrede, a Miskolci Karhatalmi Zászlóalj, tartalékban a BRFK lovasrendőri százada.

Szolgálati formája: katonai -rendőri-karhatalmi tevékenység. A felszólítást követően a tömegosztatás harcrendi elemivel: mozgósorfallal, oszlató-ék, kiemelő csoport és tartalék.

Alapja: az 1963. évi 22. számú tvr. a Rendőrség fegyverhasználati jogáról. A Rendőrség 1970. évi Alaki -Karhatalmi Szabályzata. A tömegosztatás elvei és gyakorlati kérdései, segédlet. 1973.

Jellemző esetek: 1972–73. évi alternatív március 15-i megemlékezések résztvevőinek kisebb csoportokra történő tagolása, felosztatásuk.

1973 és 1985 között.

Célja: a békés ellenzék alternatív megemlékezései, gyülekezési helyei, csoportosulásai bomlasztása. Csehszlovákia megszállása és a lengyelországi események elleni tiltakozó csoportok békés felosztatása.

Szervezete: BM Készenléti Rendőri Ezred és a vízágyús század. A rendőr- főkapitányságok állományából ideiglenesen szervezett rendőri századok, valamint tartalékban BRFK lovasrendőri század.

Szolgálati formája: rendőr-karhatalmi tevékenység. A tömegosztatás harcrendi elemivel oszlató-ék, kettős mozgósorfallal, kiemelő csoport, a tartalékban vízágyús és lovasrendőri század. A helyszínen KOT irányítás.

Alapja: az 1974. évi 17. számú tvr. az állam- és közbiztonságról, az MT 39/1974. számú rendelet a rendőrségről, az 1976. évi 1. törvény a honvédelemről. Segédlet a csapaterővel végrehajtandó karhatalmi feladatok végrehajtására 1983. a 00161972. számú BM-HM-MOP közös parancs a karhatalmi feladatok végrehajtására.

Jellemző esetek: 1976 őszi Videoton–Fenerbachche labdarúgó-mérkőzést követően a verekedő tömeg felosztatása. Az 1984–1985. évi pusztavacsi békefesztivál rendezvényei, az alternatív március 15-i rendezvények felosztatása.

1986 és 1989 között.

Célja: mindennemű ellenzéki tüntetés bomlasztása és megakadályozása közterületen a rendszer biztonsága szempontjából rendőri csapaterővel, kötelékben alkalmazott kényszerítő eszközökkel.

Szervezete: BM Forradalmi Rendőri Ezred. BRFK Lovasrendőri Század.

Szolgálati formája: csapaterős rendőr-karhatalmi tevékenység. Felszólítás után tömegosztatás kényszerítő eszközökkel, például motoros rendőri alegységgel. A tartalékban vízágyús és lovasrendőri szá-

zaddal. Ipari kamerarendszerrel támogatott KOT irányítás. Az események videofelvételen történő rögzítése, a bizonyítás és a hangadók későbbi elfogása céljából.⁶³

Szabályok: Tömegosztatás módszertani anyag BM Továbbképző Tanfolyam Parancsnokság. Segédlet a csapaterővel megoldandó karhatalmi feladatok végrehajtására. 1983. BM Kiadó.

Jellemző esetek:⁶⁴

1986. február 8-án A Duna Kör környezetvédelmi sétájának felosztatása Budapesten.

1986. március 15-én Budapesten a fiatalok alternatív tüntetése Belváros–Lánc-híd. A „Lánc-hídi Csata” tömegosztatás.

1987. március 15-én megemlékezések felosztatása Budapesten.

1987. június 16-án NAGY Imre és társai kivégzésének 29. évfordulójára való megemlékezés a BATHYÁNY-emlékmécsesnél, csoportokra osztott tömegosztatás.

1988. február 1-én Tüntetés a román nagykövetségnél. Átkarolás, tömegosztatás.

1988. március 15-én Budapesten ismert ellenzékiek szervezésében tartott 15 ezer fős tüntetésnél a hangadók kiemelése.

1988. június 27-én 70–80 ezer fős tüntetés az osztrák nagykövetségnél, átkarolás, tömegosztatás.

1988. június 27-én 70–80 ezer fős tüntetés a román falurombolás ellen. Kisebb csoportokra tagolás, a hangadók kiemelése.

1988. szeptember 12-én és 28-án 20 ezren vesznek részt a bős–nagymarosi vízlépcső megépítése ellen. Mindkét esetben tömegosztatás.

Összességében a KÁDÁR-rendszer időszakának rendvédelme a magyar rendvédelem-történet sajátos időszakának tekinthető. Nyilvánvalóan érvényesült a szovjet-minta a magyar rendvédelmi rendszerben. Az is egyértelmű, hogy a diktatúrák totalitáriánus igényeinek megfelelő struktúrával és metódikával működött a korabeli rendvédelem. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy ez a keleti ihletésű diktatórikus magyar rendvédelmi modellt folyamatos változásokon esett át. Ezek a változások pedig a magyar és az európai hagyományokhoz való visszatérés irányába mutattak, bár nem érték el a korábbi illetve nyugat-európai állapotokat.⁶⁵

Megállapítható, hogy a vizsgált időszak rendvédelme szoros összefüggésben áll a politikai rendszer jellegével, a hatalomgyakorlás módjával, annak változásait szorosan követte.

A magyar rendvédelem fejlődés-történetében az állampárt rendvédelme a magyar hagyományokkal szakító, a keleti mintát követő, a diktatórikus hatalomgyakorláshoz igazodó struktúrát és metódust alakított ki. A KÁDÁR-rendszer rendvédelme nagy apparátussal, hatalmas költségvetéssel, „rugalmas” jogszabályi keretek között szilárd közbiztonságot hozott létre, amely azonban egyben a politikai diktatúra eszköze is volt. A politikai terror formája azonban – a változó helyzet függvényében – dinamikus alakult. A korabeli rendvédelemre általában jellemző volt, hogy a politikai jellegű „rendteremtés” primátusa érvényesült.

Különösen szembe tűnő a nemzeti rendvédelmi tradíciókkal való szembefordulás és az állampárti irányítás, ha a korábbi – dualizmuskori és a két világháború közötti – időszakokkal vetjük össze a KÁDÁR-rendszer rendvédelmét.⁶⁶

A rendvédelem jogi háttérének változásai.

Az MSZMP IX. kongresszusa 1966-ban a szervezeti szabályzatban részletesen szabályozta a fegyveres erőknél és testületeknél működő pártszervezetek jogosítványait, meghatározta a pártirányítás legfontosabb, aktuális feladatait. Ezek szerint megyei jogú pártbizottság működött a belügyminisztériumban, a néphadseregnél, a határőrségnél, a karhatalomnál, ezek magasabb egységeinél, valamint az ezeknek megfelelő szerveknél járási jogú pártbizottságok, a csapatoknál és az intézeteknél pártbizottságok, illetve pártvezetőségek, alapszervezetek működtek. Ezzel együtt rögzítette a szabályozás azt is, hogy a „fegyveres erőknél működő politikai szervek (is) munkájukat a KB határozata szerint végzik.” Az 1970-es évek kezdetére tehát a pártirányítás a fegyveres erőket és testületeket behálózta, meghatározva és felügyelve valamennyi rendvédelmi szervezet életét.⁶⁷

A pártirányítást tovább erősítette 1970-ben az MSZMP X. kongresszusa, amely megerősítette a szervezeti szabályzatban a fegyveres erőknél működő politikai szervek munkájára vonatkozóan már korábban rögzítetteket.⁶⁸

KÁDÁR János beszámolójában is értékelte a helyzetet: „A BM, a határőrség, a rendőrség, ... betöltik hivatásukat. A szocialista közrend védelmében a hivatásos szervek és testületek mellett részt vesznek a dolgozók önkéntes társadalmi szervei: a Munkásőrség, az önkéntes rendőrök, az ifjúgárdisták egységei. Hazánkban népi államunkat, népünk szocialista vívmányait, minden állampolgárunkat vé-

delmező törvényes rend van, érvényesült és az utóbbi 4 évben tovább szilárdult a szocialista törvényesség.”⁶⁹

A két kongresszus elemezte a két világrendszer közötti harc helyzetét, a politikai helyzetet és viszonyokat. Ezen belül különös hangsúllyal kezelte az állam- és közbiztonság helyzetét, meghatározta a belügyminisztérium számára a legfontosabb feladatokat.

Mindezt RÁCS Sándor r. vör. a belügyminiszter első helyettese úgy határozta meg 1971. decemberében, hogy „a belügyminisztérium valamennyi érdekelt szervének fontos feladata, hogy a bűnözés dinamikáját és struktúráját az eddigiekénél is mélyrehatóbban, rendszeresebben elemezze, tudományosan megalapozottabb és határozottabb küzdelmet folytasson a bűnözés ellen.”⁷⁰ Ebben az időben került az érintett szervezetek figyelmének középpontjába a bűnmegelőzés.

Az állásfoglalások kapcsán a hetvenes évek elejére új jogi háttér szabályozta a belügyminisztérium teendőit. Ezek között a legfontosabb a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának az állam és közbiztonságról szóló törvényerejű rendelete volt.⁷¹ A jogszabály második fejezetében felsorolja a feladatok között: az állam belső rendjének védelmét, a bűnözés elleni harcot, a közrend védelmét, a közlekedésrendszert, az igazgatásrendszert, az államhatár őrzése, valamint az országos tűzvédelem feladatait. A fegyveres erők között már nem szerepelt a karhatalom.

Az alapfeladatokat tovább részletezték a rendőrségről,⁷² az állam határának őrzéséről⁷³ szóló rendeletek, valamint a rendőr fegyverhasználati jogát a határőrökre is kiterjesztő rendelkezés.⁷⁴

Lényeges volt a minisztertanács polgári védelemről szóló határozata, amelynek 10. pontja rögzítette, hogy : „... közvetlenül a honvédelmi miniszter irányítja, aki egyben a Polgári Védelem országos parancsnoka is.”⁷⁵ Mindez jogilag is egyértelműsítette a Polgári Védelem honvédelmi felügyeletét.

A feladat- és hatásköröket tovább pontosította a honvédelmi törvény, amely a IV. fejezetében felsorolta, hogy: „... a fegyveres testületek, a rendészeti és polgári védelmi szervek honvédelmi feladatait.”⁷⁶ Fegyveres testületnek minősültek: a rendőrség, a Munkásőrség és a büntetés-végrehajtási testület.

A fegyveres testületek feladatait alkotta:

- a. az állam- és közbiztonság védelme, fenntartása;
- b. közreműködés a hátszág védelmében;
- c. részvétel a polgári védelem feladatainak ellátásában;
- d. a fegyveres erők (Magyar Néphadsereg és Határőrség) támogatása feladataik ellátásában.”⁷⁷

Külön is kiemelendő a fegyveres és rendvédelmi szervek hivatásos állománya szolgálati és jogviszonyának 1971. évi rendezése, amely figyelemre méltóan új vonásokkal javította a hivatásos állomány helyzetét:

- a hivatásos jogviszonyt közelítette a polgári élethez;
- a jogviszony szabályozását nyilvánossá tette;
- a szabályozásban érvényesült az egységesség elve, mivel a szolgálattal, a jogokkal és a kötelezettségekkel összefüggő kérdéseket egységesen szabályozta;
- új szolgálati állománycsoportot vezetett be a hivatásos állományánál, továbbá rendszeresítette a zászlósi és a törzszászlósi rendfokozatokat.⁷⁸

A FOCK Jenő vezette kormány (1967. IV. 14. – 1975. V. 15.) belügyminisztere is BENKEI András volt. Ezidőtájt a kormányzati struktúrában lényeges változást jelentett az, hogy létrejött az államtitkári funkció, amely a miniszter és helyettesei közé került, feladatát alkotta a miniszterhelyettesek közvetlen napi irányítása. Ezt a funkciót először dr. KAMARA János vör. töltötte be.⁷⁹ Közvetlen irányításával jött létre a belügyminisztérium végleges, úgynevezett négyes tagolású szervezete:

- a I. főcsoportfőnök – mint anyagi pénzügyi miniszterhelyettes – felügyelte a belügyi szervezetek működéséhez szükséges hadtáp feladatokat és az azzal foglalkozó szakmai szervezeteket;
- a II. főcsoportfőnök – mint közbiztonsági miniszterhelyettes – a rendőri szervezeteket felügyelte, közvetlenül elemezte a közrend és közbiztonság helyzetét, irányította és ellenőrizte a szinten tartáshoz szükséges teendőket;
- a III. főcsoportfőnök – mint állambiztonsági miniszterhelyettes – irányította az állam biztonságával kapcsolatos operatív teendőket, a külső és belső elhárítást, szakmai szervezeteivel figyeltette az ország és az emberek életét, különös hangsúllyal a lassan kialakuló belső ellenzéki csoportokat;
- a VI. főcsoportfőnök – mint a személyzeti miniszterhelyettes – szakmai szervezeteivel irányította a káder- és személyzeti munkát, biztosította a képzett munkaerőt a speciális belügyi normatívák szerint.

A négyes tagolású szervezetet kiegészítették a miniszteri közvetlenek és a tárca szaktestületei, valamint az önálló rendvédelmi szervezetei.⁸⁰

A főcsoportfőnökségek szakcsoportfőnökségeket felügyeltek, amelyek hadrendi sorszáma is jelölte azok alá- és fölérendeltségét, míg az államtitkár közvetlenül volt felelős a határőrség, valamint a tűz-

oltóság munkájáért. Szervezte a minisztérium törzsének teendőit, felügyelte az országmozgósítási teendők végrehajtását.

1971-ben került sor a belügyminisztérium szervezeti kiigazítására, amelynek keretében:

- Budapesten és a vidéki nagyvárosokban részben vagy egészében megszüntették a körzeti megbíztotti szolgálatot;
- megszüntették a közrendvédelmi szervezeteknél a nyomozó tiszthelyettesi beosztást;
- megszüntették a rendőr őrsök zömét, illetve a megmaradókat összevonták, pedig a közrendvédelmi szervezetek 1972 első félévében még 18 028 bűnügyben nyomoztak, ami az összes bűncselekmény 29,5 %-át tette ki, a második félévben már csak 12 627 bűncselekményt nyomoztak, ami az összes bűncselekmény 21,4 %-át jelentette.

A szervezeti kiigazítással egy időben koncepcióváltás is létrejött, amelynek szervezési céljai voltak:

- a belügyminisztérium feladataihoz jobban igazodó szervezetet kell kialakítani;
- a szervezetfejlesztő munkát tervszerűen és folyamatosan kell végezni;
- a létrejövő, vagy átalakult szervezetet a szervezési szükségletek szerint kell kialakítani;
- bevezették a közép- és hosszú távú, 1991-ig szóló prognosztikus szervezést.⁸¹

Az országban ekkortájt a karhatalmi és fegyveres biztosítási feladatok átszervezésének szükségességéről folyt a vita, amely az 1970-es évek elejére stabilizálódott. A megelőző években – a magyar népgazdaságban jelentkező munkaerő szükséglet kielégítésére – 1958-tól folyamatosan csökkentették a karhatalom létszámát: 1958-ban 1266 fővel, 1960-ban 104 fővel, 1961-ben 27 fővel, 1962-ben 486 fővel, 1963-ban 527 fővel, 1967-ben 52 fővel, összesen tehát 2462 fővel. A vita során négy témakörbe csoportosították a felmerülő kérdéseket:

- változatlan formában van-e szükség a belpolitikai helyzetet figyelembe véve a karhatalomra (1973. III. 15-én Budapest belvárosában úgynevezett „nacionalista tüntetés” zajlott);
- milyen csökkentett méretű rendőri szervezet képes a karhatalmi feladatok jövőbeni megoldására önállóan és együttműködve más fegyveres erőkkel és testületekkel, illetve mindez milyen jogi szabályozást indokol;
- milyen terrorelhárító szervezet kiépítésére van szükség Magyarországon a szocialista társadalmi rendszer „nyugodt közbiztonsági viszonyai között”, azt hová célszerű telepíteni;
- továbbra is fontos-e a hátszágvédelmi feladatokban a karhatalom szerepe?⁸²

Végül olyan döntés született, hogy a karhatalmi és fegyveres biztosítási feladatok a jövőben kizárólag a rendőrség hatáskörébe fognak tartozni, ezért 1972 és 1975 között megszüntették a BM karhatalom országos parancsnokságát és a budapesti karhatalmi ezredet, a miskolci, a debreceni, a szegedi, a pécsi, a szombathelyi és a győri karhatalmi zászlóaljkat. A megszüntetésekkel egy időben megkezdődött a BM Forradalmi Rendőr Ezred budapesti és miskolci zászlóaljainak kiépítése. Intézkedés történt a rendőri zászlóaljak első századai első szakaszainak terrorelhárító feladatokra történő kiképzésére is. A már létező nemzetközi tapasztalatok alapján ekkor még úgynevezett hármassal alcsoportonkénti kiképzést valósítottak meg a speciális feladatok megvalósítására kijelölt rendőri állomány körében, melynek keretében figyelő, bekerítő és rohamfelszámoló csoportokban történt a kiképzésük.

Végül is a karhatalmi és fegyveres biztosítási feladatok egyértelműen rendőri teendőkké váltak, melyet az 1972. évi BM-HM-MOP parancs alapján kijelölt fegyveres erők a rendőr-főkapitányságok alárendeltségében együttműködési tervek szerint éves karhatalmi harcgyakorlatok alapján végeztek. Mindez azonban nem érte el a karhatalmi tevékenységek korábbi színvonalát.⁸³

A parancs értelmében valamennyi rendőr-főkapitányság számára munkásőr, határőr és honvéd alakulatokat jelöltek ki együttműködés céljára, amelyek 1989-ig karhatalmi feladatokra is kiképzett segítői voltak a rendőri szervezeteknek.⁸⁴

1974-ben – a módszertant továbbfejlesztve – újólág szabályozták a bevont fegyveres szervezetek karhatalmi kiképzését.⁸⁵

Esetleges bevetésük azonban a gyakorlatban nehézkes volt, mivel igénybevételüket a legmagasabb szintű engedélyekhez kötötték (például a munkásőr alegységek igénybe vételéhez az MSZMP megyei bizottsága első titkárának az engedélye volt szükséges). A feladatokat helyileg szervezett önkéntes határőri és önkéntes rendőri csoportok segítették.

A karhatalom hivatásos állományát igény és alkalmasság szerint köteles volt bármely fegyveres szervezet átvenni. Ekkor nagy számban kerültek hivatásos karhatalmisták a Rendőrséghez, a Határőrséghez, a Munkásőrséghez és a Magyar Néphadsereghez.

Egyúttal a jelentős átszervezéssel ismételten bizonyították a kül- és belföld számára azt, hogy a szocialista törvényesség és a szilárd közrend- és közbiztonság nem indokolja külön karhatalmi fegyveres erő létét.

A magyar belügyi szervek tevékenysége ekkor úgy jellemezhető, hogy:

- a magyar rendvédelmi tevékenység hatékonyan működő „rendőr-minisztériumba” szervezve működött;
- a törvényesség a központi irányításban, valamint a jogszabályokban egyaránt dominált;
- a szervezet centralizált fegyveres katonai struktúra jegyeit viselte;
- a funkció tekintetében az alaptevékenységet nem csupán a bűnüldözés, hanem a politikai elnyomó és adminisztratív kiszolgáló szerep is jellemezte.⁸⁶

Megjegyzendő, hogy a hetvenes évek elejére a szubjektív biztonság szintje és az objektív biztonság szintje még mindig jó, de a két fogalom érzékelhető eltávolodása már elkezdődött, amely ellentmondásokat okozott a közbiztonság értékelésében. Közben a gazdasági helyzet romlása és a bűnügyi munkát is érintő 1974-ben megjelent jogszabályok miatt, 1976-ban a szervezési célok jelentősen módosultak, mivel az 1975. évi MSZMP kongresszus irányvonala is változott. A dokumentum kimondta, hogy: „Perspektívikus feladat a belügyi szervek működésének és struktúrájának további ésszerű racionalizálása, amely a lehetséges takarékoság mellett növelheti a munka hatékonyságát is.”⁸⁷

Míndezek miatt tehát – elsősorban anyagi okokból – a belügyi szervezeteknél a hetvenes évek második felére racionalizálási hullám kezdődött, amellyel a vezetés és az ügyintézés hierarchiáját egyszerűsítették, javították a végrehajtó szolgálatot ellátók arányát, valamint a takarékosabb működésre és a hatékony létszámgazdálkodásra törekedtek.

A racionalizálás egyidőben jelentett szervezeti centralizációt és decentralizációt is. Például 1978. XI. 1-től összevonták a rendőr-főkapitányságok közrendvédelmi és közlekedési szolgálatát, a centralizált közlekedési osztályokat szétaprózták és a rendőrkapitányságokhoz telepítették, melynek következtében 114 rendőrkapitánysági közlekedési osztályt hoztak létre. Bevezették a forró nyomon üldözés módszerét, létrehozták annak a hivatali időn túli ideiglenes szervezetét. Újjászervezték a különböző szintű ügyeletek rendszerét javítva hatékonyságukat.

A szakmai munka fejlődése és egyszerűsítése érdekében kialakították és bevezették annak a párt-politikai eszközökkel való hatékonyabb figyelemmel kísérését és segítését. Ennek jegyében a párt-szervezeteknek és a párttagoknak is feladatul szabták:

- a szakmai munka eredményesebb végrehajtását;
- a vezetés szakmai színvonalának az emelését;
- az együttműködés és az ellenőrzés javítását;
- a káder- és személyzeti, a kiképzési, a szociális feladatok támogatását;
- a lakossági kapcsolatok javítását.

Míndez a pártirányítás erősödését jelentette.

Összességében javult a belügyi munka szakmai színvonala és a szervezet lényegesen egyszerűsödött.⁸⁸

Jegyzetek:

1. SZIKINGER: 48–49. p.
2. Loc. cit.
3. SZABÓ Árpád
4. MFMPK
5. GARAMVÖLGYI
6. A Szovjetunióban 1933-1935 között az NKVD egyik regulális katonai szervezeteként hozták létre belső biztonsági céllal, utódszervezete a mai napig is működik.
7. 1690/1945. ME. r.
8. BM. KI. pcs. gyűjtemény: 33. p.
9. BM. KI. „Az ellenforradalomban hősi halált haltak névsora.” 134/1957.
10. *A mecseki láthatatlanok.*
11. SOÓS
12. *BM személyzeti szerveinek ügyrendje és szervezeti felépítése.* BM. KI. 10-819/1959.
13. A pártirányítás a társadalom egészébe – ezen belül az egész államszervezetre is – kiterjedő elvi, politikai irányítás volt.
14. Feljegyzés az egyszemélyi parancsnoki rendszer érvényesüléséről a karhatalom budapesti és pécsi ezredeinél. BM. KI. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Katonai Adminisztratív Osztálya. 2-835. cs. 1-a/1020/1960.
15. SZABÓ Máté
16. *Ideiglenes segédlet*
17. BM. KI. 16-138/1/1959.
18. *Új Magyar Lexikon.*

19. *Magyar Értelmező Kéziszótár*: 652. p.
20. 1956/29. tvr.
21. 13/27-1959. HT. hat.
22. A Magyar Néphadsereg vezérkari főnökének átirata a belügyminiszterhez.
BM. KI. 02-070/1963.
23. BM. KI. 10-32/11/1962.
24. A BM Kollégium 1966 decemberi ülésének rövidített jegyzőkönyve.
BM. KI. 10-66/12/1966.
25. Javaslat páncélgépkocsi század bővítéséről.
BM. KI. 10-32/10/1962.
26. Az 1966. május 28-ai BM országos értekezlet teljes anyaga.
BM. KI. 10-496/1-1966.
27. Loc. cit.
28. 1957/13. tvr.
29. 3075/1975. Korm. hat.
30. 14/109/1958. HT. hat.
31. A Munkásőrség szervezeti és működési szabályzata.
BM. KI. 1-a-315/1964.
32. Loc. cit.
33. BORBÉLY
34. A belügyminiszter parancsa az államhatár őrizetében érintett belügyi testületek fokozott együttműködéséről.
BM. KI. 0022/1967.
35. PATAKY
36. MH.KI. 5/12/12. csomag.
37. 0014/1968. BM. pcs.
38. A határőrség személyi állományának hangulata a Csehszlovák eseményekkel kapcsolatban 1968 augusztus végén. BM.
KI. 2-354/3/1968.
39. BAJKÁN Mihály: *Részletek a BM és szerveinek történetéből*. BM. KI. 54-14/29-1983.
40. BAJKÁN: 30 év szervezési munkája.
41. 08/1970. BM. pcs.
42. V. ö. 39. sz. jegyzettel.
43. Loc. cit.
44. 1971/10. tvr.
45. **Az I. ütemben 1971-ben** a BM 1. Őrségi Ezrednek a Budapesti Rendőr-Főkapitányság 5 objektumot, a Pest Megyei Rendőr-Főkapitányság részére pedig 2 objektumot, míg a 2. Karhatalmi Zászlóaljnak a Hjadú-Bihar Megyei Rendőr-Főkapitányság számára 1 objektumot, a 6. Karhatalmi Zászlóaljnak pedig a Somogy Megyei Rendőr-Főkapitányság részére 1 objektumot kellett átadni.
- a személyi állomány feltöltés céljából átkerült a Készenléti Rendőr Ezredhez (KRE), illetve a Magyar Néphadsereghez, valamint a Munkásőrséghez szakfeladatok ellátására;
Át kellett adni:
- a hajmáskéri robbanóanyag raktárt a honvédelmi minisztériumnak, illetve a szovjet hadseregnek;
- 6 objektumot a határőrségnek;
- 9 objektumot a rendőr-főkapitányságoknak;
- a honvédelmi minisztériumnak 1 objektumot és a „K” szállítmányok védelmét;
Meg kellett szüntetni:
- az MTA és a KFKI őrzését;
- 2 objektum őrzését;
- az 1. Őrségi Ezredet;
- az 4. és az 5. Karhatalmi Zászlóaljakat, a Zenekeart és a Vegyvédelmi Szakaszt.
Létre kellett hozni:
- a Készenléti Rendőr Ezred 1. századát Budapesten, 1. szakaszát pedig Miskolcon.
A II. ütemben 1972-ben át kellett adni:
- a honvédelmi minisztériumnak 3 feladatot;
- a Munkásőrségnek 1 feladatot;
- a határőrségnek 1. tiszti előképző századot.
Meg kellett szüntetni:
- 1 objektum őrzését;
- a BM Karhatalom 3., 6. zászlóalját, a Forradalmi Karhatalmi Ezred 3. zászlóalját;
- az 1. Karhatalmi Zászlóalj 1. századát.
Létre kellett hozni:
- a Készenléti Rendőr Ezred 3. Zászlóalját Budapesten;
- a Készenléti Rendőr ezred 1. Századát Miskolcon.
A III. ütemben 1973-ban meg kellett szüntetni:
- BM 2. Karhatalmi Zászlóalját;
- a Forradalmi Karhatalmi Ezred 2. Zászlóalját;
- az 1. Karhatalmi Zászlóalj 2. századát.
Létre kellett hozni:
- a Készenléti Rendőr Ezred 2. Zászlóalját Budapesten;
- a 2. Századot Miskolcon.

A IV. ütemben 1974-ben meg kellett szüntetni:

- a Forradalmi Karhatalmi Ezred és az 1. Karhatalmi Zászlóalj még meglévő alakulatait.

Ezzel párhuzamosan fel kellett állítani a Készenléti Rendőr Ezred és a Miskolci 4. Zászlóalj hiányzó alegységeit. Egyúttal az év végéig biztosítani kellett az új karhatalmi szervezet harckészültségét, hadrafoghatóságát és kiképzettségét a karhatalmi és fegyveres biztosítási feladatok végrehajtására.

V. ö. 39. sz. jegyzettel.

46. 2/221/1971. HB. hat.

47. 001/1972. BM-MH-MOP. pcs.

48. MAJOR

49. SOLYMOSI

50. FEKETE

51. V. ö. 40. sz. jegyzettel.

52. Például Franciaországban a CRS akciósorozatok, a francia, az osztrák, az olasz csendőrség készenléti erői, vagy a szovjet OMON speciális rendőrség létrejötte.

53. ZSIGA

54. 1974/17. MNK. ET. tvr. ; 39/1974. MT. r. ; 40/1974. MT. r. ; 1976/I. tv.

55. *Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve. 1975. március 17-22.*

56. *Segédlet a karhatalmi feladatok végrehajtására.*

57. FUG = felderítő úszó gépkocsi, gépkocsizó lövész raj védett szállító eszköze ; PSZH = toronyfegyverrel ellátott páncélozott szállító harcjármű, gépesített lövészraj védett szállítóeszköze.

58. TÓTH

59. KISS

60. NAGY

61. *Tüntetés, rendőrség, demokrácia.*

62. BM. KI. 6-856/1957.

63. BM főügyelet napi jelentései a csapaterővel megoldott karhatalmi feladatokról és a kiemelt rendkívüli eseményekről.

64. HAVAS

65. PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* ; Idem: *A dualista Magyarország belügyi szervezetei.* ; Idem: *A dualizmus közrendvédelmi szervezeteinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai.*

66. Idem: *A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után.* ; Idem: *A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919.* ; Idem: *A magyarországi rendvédelem fejlődési tendenciái 1867-1950.*

67. *Az MSZMP IX. kongresszusának jegyzőkönyve.* 491. p., 429. p.

68. *Az MSZMP X. kongresszusának jegyzőkönyve.*

69. *Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve.*

70. RÁCS

71. 1974/17. ET. tvr.

72. 39/1974. MT. r.

73. 40/1974. MT. r.

74. 1963/22. tvr.

75. 2041/1974. MT. hat.

76. 1976/I. tv. 17. §. (1)

77. 1976/I. tv. 2. §.

78. 1971/10. tvr.

79. BÖLÖNY

80. SALGÓ

81. FODOR

82. NÉMETH

83. 001/1972. BM-HM-MOP. pcs.

84. FODOR

85. MAJOR

86. SALGÓ

87. *Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve.*

88. A belügyminisztérium szervei regionális tagozódása jóval áttekinthetőbbé vált: főcsoportfőnökség 3, országos rendőr-főkapitányság 1, csoportfőnökség 21, országos parancsnokság 3 (büntetés-végrehajtás, határőr, kormányőr), rendőr-főkapitányság 20, határőr kerület 11, forradalmi rendőr ezred 1, határőr ezred 1, tanintézet 11 (ZMKF és KLFK határőr tanszékek is), önálló osztály 21, beosztott osztály 673, rendőrkapitányság 134, alosztály 942, légirendészeti parancsnokság 1, útvonal ellenőrző parancsnokság 1, újjonc kiképző központ 9, század 92, szakasz 302, rendőr őr 63, határőr őr 183, forgalom ellenőrző pont 36, körzeti megbízott 2645.

BAJKÁN: A fejlesztés időszerezése a szervezési munkában.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK és KISMONOGRÁFIÁK

HAVAS	—	HAVAS Henrik: <i>Pro domo.</i> Budapest, 2002, Alexandria Könyvkiadó.
<i>A mecseki láthatatlanok.</i>	—	<i>A mecseki láthatatlanok.</i> Pécs, 1997, Pécs története Alapítvány.
PARÁDI: <i>A magyar rendvédelem története</i>	—	PARÁDI József et al. (szerk.): <i>A magyar rendvédelem története.</i> Budapest, 1996 ² , Osiris.
SZABÓ	—	SZABÓ Árpád: <i>A Magyar Forradalmi Karhatalom 1956. november – 1957. június.</i> Budapest, 1976, Zrínyi Kiadó.
PATAKY	—	PATAKY István: <i>A vonakodó szövetséges.</i> Budapest, 1996, Zrínyi Kiadó.

- SZIKINGER — SZIKINGER István: *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest, 1998, Sík kiadó kft.
- Tüntetés, rendőrség, demokrácia. — *Tüntetés, rendőrség, demokrácia*. Budapest, 1999, Villányi úti Konferenciaközpont és Szabadegyetem Alapítvány. /Villányi úti könyvek, 17./, /Politikatudományi sorozat, 13./
- TANULMÁNYOK
- BAJKÁN: 30 év szervezési munkája. — BAJKÁN Mihály: 30 év szervezési munkája. *Belügyi Szemle*, XXIII. évf. (1975) 4. sz. 15–26. p.
- BAJKÁN: A fejlesztés időszzerűsége a szervezési munkában. — BAJKÁN Mihály: A fejlesztés időszzerűsége a szervezési munkában. *Belügyi Szemle*, XXIV. évf. (1976) 9. sz.
- BORBÉLY — BORBÉLY Sándor: A Munkásőrség három évtizede. *Belügyi Szemle*, XXXV. évf. (1987) 3. sz.
- FEKETE — FEKETE Károly: A rendőrség önkéntes segítőinek bűnügyi tevékenységéről. *Belügyi Szemle*, XXXIV. évf. (1986) 6. sz.
- FODOR — FODOR Pál: A belügyminisztériumban folyó szervezési munkáról. *Belügyi Szemle*, XXII. évf. (1974) 9. sz.
- KISS — KISS Géza: A rendőri állomány pszichés felkészítése a tömegmegmozdulásokkal szemben. *Belügyi Szemle*, XXXVII. évf. (1989) 3. sz. 25–34. p.
- MAJOR — MAJOR János: A karhatalmi kiképzés szervezeti formái és módszerei. *Belügyi Szemle*, XXII. évf. (1974) 9. sz.
- NAGY — NAGY Dezső: A pusztavacsi békefesztivál rendőri biztosításának politikai feladatairól. *Belügyi Szemle*, XXXIV. évf. (1986) 5. sz. 74–77. p.
- NÉMETH — NÉMETH Kálmán: Az ellenséges diverziós, felderítő csoportokról. *Belügyi Szemle*, XIX. évf. (1971) 8. sz.
- PARÁDI: A dualista Magyarország belügyi szervezetei. — PARÁDI József: A dualista Magyarország belügyi szervezetei. *Belügyi Szemle*, XXXIV. évf. (1986) 4. sz. 45–50. p.
- PARÁDI: A dualizmus közrendvédelmi szervezeteinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. — PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szervezeteinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, II. évf. (1992) 3. sz. 21–28. p. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19-én Budapesten hangzott a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Tradíció és korszerűség*” című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után. — PARÁDI József: A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VI. évf. (1996) 7. sz. 80–89. p. A tanulmány korábbi változata 1995. október 25-én Budapesten hangzott a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Háborúból diktatúrába*” című VII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. — PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX. évf. (1999) 10. sz. 98–147. p. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*A nyugati rendvédelem hatásai a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre*” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyarországi rendvédelem fejlődési tendenciái 1867-1950. — PARÁDI József: A magyarországi rendvédelem fejlődési tendenciái 1867-1950. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 13. sz. 84–96. p. A tanulmány korábbi változata 1998. februárjában Budapesten hangzott a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat I. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- RÁCS — RÁCS Sándor: Az MSZMP X. kongresszusa határozatának végrehajtásáról. *Belügyi Szemle*, XIX. évf. (1971) 12. sz.
- SALGÓ — SALGÓ László: Új típusú biztonság és kilátásai Magyarországon. *Belügyi Szemle*, XLIV. évf. (1996) 2. sz.
- SOLYMOSI — SOLYMOSI József: Az 1971. évi BM szervezeti kiigazításról. *Belügyi Szemle*, XXI. évf. (1973) 2. sz.
- SZABÓ Máté — SZABÓ Máté: A tüntetések kezelése a KÁDÁR-rendszerben. *Belügyi Szemle*, XLVII. évf. (1999) 4–5. sz. 39–40. p.
- TÓTH — TÓTH Ferenc: A parancsnokok, törzsek karhatalmi továbbképzéséről. *Belügyi Szemle*, XXIII. évf. (1975) 8. sz. 86–89. p.
- ZSIGA — ZSIGA Tibor: A „vasfüggöny” és kora Magyarországon. *Belügyi Szemle*, XLVII. évf. (1999) 9. sz.
- LEVÉL- és IRATTÁRI GYŰJTEMÉNYEK
- BM. KI. — Belügyminisztérium Központi Irattára.

- BM. KI. pcs. gyűjtemény — Belügyminisztérium Központi Irattára parancs gyűjtemény.
MH.KI. — Magyar Honvédség Központi Irattára.
- CIKKEK**
- Soós — Soós György: A budapesti rendőr-főkapitány sajtótájékoztatója a gumibot használatáról. *Népakarat*, (1956) XII.16-ai szám.
- SZABÁLYZATOK**
- Ideiglenes segédlet* — *Ideiglenes segédlet a BM-ORFK rendőr karhatalmi képzésének végrehajtásához*. Budapest, 1957, Belügyminisztérium.
Segédlet a karhatalmi feladatok végrehajtására. — *Segédlet a karhatalmi feladatok végrehajtására*. Budapest, 1981, BM Kiadó.
- LEXIKONOK, ADATTÁRAK**
- BÖLÖNY — BÖLÖNY József: *Magyarország kormányai 1848-1975*. Budapest, 1978, Akadémia Kiadó. /Levéltartan és történeti forrástudományok 2./
Magyar Értelmező Kéziszótár — *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, 1972, Akadémia Kiadó.
Új Magyar Lexikon. — *Új Magyar Lexikon*. Budapest, 1962, Akadémia. 45. p.
- TÁJÉKOZTATÓK, JELENTÉSEK, JEGYZŐKÖNYVEK**
- GARAMVÖLGYI — GARAMVÖLGYI Vilmos r.vör. jelentése TÖMPE István első helyettesnek.
MFMPK — Tájékoztató a Magyar Forradalmi Munkás Paraszt Kormány fél éves tevékenységéről.
Az MSZMP IX. kongresszusának jegyzőkönyve. — *Az MSZMP IX. kongresszusának jegyzőkönyve*. Budapest, 1967, Kossuth Könyvkiadó.
Az MSZMP X. kongresszusának jegyzőkönyve. — *Az MSZMP X kongresszusának jegyzőkönyve*. Budapest, 1971, Kossuth Könyvkiadó.
Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve. 1975. március 17-22. — *Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve. 1975. március 17-22.* Budapest, 1975, Kossuth könyvkiadó.
- JOGSZABÁLYOK**
- 1976/I. tv. — 1976/I. tv. a honvédelemről.
1976/I. tv. — 1976/I. tv. a honvédelemről.
1971/10. tvr. — 1971/10. tvr. a fegyveres erők és testületek szolgálati viszonyáról.
1957/13. tvr. — 1957/13. tvr. a Munkásőrség tevékenységéről.
1690/1945. ME. r. — 1690/1945. ME. r. a Magyar Királyi Csendőrség működésének megszüntetéséről és feloszlásáról.
39/1974. MT. r. — 39/1974. MT. r. a rendőrségről.
40/1974. MT. r. — 40/1974. MT. r. a Magyar Népköztársaság államhatárának őrizetéről.
14/109/1958. HT. hat. — 14/109/1958. HT. hat. a munkásörök szolgálati teendőiről.
13/27-1959. HT. hat. — 13/27-1959. HT. hat. az Iparőrség felügyeletének BM hatáskörbe utalásáról.
2/221/1971. HB. hat. — 2/221/1971. HB. hat. a Karhatalom megszüntetéséről, a Készenléti Rendőri Ezred létrehozásáról.
2041/1974. MT. hat. — 2041/1974. MT. hat. a Polgári Védelemről.
3075/1975. Korm. hat. — 3075/1975. Korm. hat. a Munkásőrségről.
1956/29. tvr. — 1956/29. tvr. a gyári munkásőrségek fegyverviselésének szabályzásáról.
1963/22. tvr. — 1963/22. tvr. a rendőri fegyverhasználati jog kiterjesztéséről.
1971/10. tvr. — 1971/10. tvr. a fegyveres erők és testületek hivatásos szolgálati viszonyáról.
1974/17. ET. tvr. — 1974/17. ET. tvr. az állam- és közbiztonságról.
1974/17. MNK. ET. tvr. — 1974/17. MNK. ET. tvr. az állam- és közbiztonságról
0014/1968. BM. pcs. — 0014/1968. BM. pcs. a „K” szállítmányok biztosításáról.
08/1970. BM. pcs. — 08/1970. BM. pcs. a belügyminisztérium szervezetének és szolgálatának módosításáról.
001/1972. BM-HM-MOP. pcs. — 001/1972. BM-mh-mop. pcs. a karhatalmi feladatokról.

Technikai rövidítések:

BM	=	Belügyminiszter
BMH	=	Belügyminiszter helyettes
BV	=	Büntetés-végrehajtás
ET	=	Elnöki Tanács
FRE	=	Forradalmi Rendőr Ezred
HM	=	Honvédelmi minisztérium
KB	=	Központi Bizottság
KI	=	Központi Irattár
KRE	=	Készenléti Rendőr Ezred
MFMPK	=	Magyar Forradalmi Munkás Paraszt Kormány
MNK	=	Magyar Népköztársaság
MOP	=	Munkásőrség Országos Parancsnoksága
MSZMP	=	Magyar Szocialista Munkáspárt
MT	=	Minisztertanács

pcs.	=	parancs
r.	=	rendelet
tvr.	=	törvény erejű rendelet
tv.	=	törvény

Melléletek jegyzéke:

<i>I. sz. melléklet</i>	
A rendvédelmi testületek létszáma 1959-ben.	55
<i>II. sz. melléklet</i>	
A BM Karhatalom létszáma 1959-ben.	55
<i>III. sz. melléklet</i>	
A fegyveres Iparőrség őrzés-védelmi létszáma és objektumai 1959-ben.	56
<i>IV. sz. melléklet</i>	
Az őrzés-védelemmel leginkább megterhelt karhatalmi ezred.	56
<i>V. sz. melléklet</i>	
A Munkásőrség hozzájárulása a közbiztonság védelméhez a hatvanas évek második felében.	56
<i>VI. sz. melléklet</i>	
A katonai csapatmozgások biztosítása a jellemző évek szerint.	56
<i>VII. sz. melléklet</i>	
Rendvédelmi szervezeti modellek.	57
<i>VIII. sz. melléklet</i>	
A KÁDÁR-rendszer rendvédelmi szervezetének változási periódusai.	57

I. sz. melléklet

A rendvédelmi testületek létszáma 1959-ben

Szervek	Tiszt	Tiszthelyettes	Irodai	Sorállomány	Összesen
Határőrség	1 661	888	97	12 354	15 000
Karhatalom	736	683	38	5 835	7 292
Kormányőrség	282	460	10	—	752
Légoltalom	523	51	27	440	1 041
Büntetés-végrehajtás	768	3 081	87	—	3 936
Tűzrendészet	1 037	4 486	198	—	5 721
Összesen	5 007	9 649	457	18 629	33 742

Megjegyzés: A Légoltalom 1962-ig, a Büntetés-végrehajtás 1963-ig tartozott a BM-hez. A Munkásőrség – közvetlen pártirányítása ellenére – a működéséhez szükséges forrásokat 1963-ig a BM tervezte és biztosította. 1964-re a BM Karhatalom véglegesített szervezetében 728 tiszt, 576 tiszthelyettes, 51 irodai és 4892 sorállományú, összesen 6247 fő teljesített szolgálatot. A sorállomány 25 hónapos sorkatonai szolgálatot látott el. A karhatalom számára rendkívüli helyzetben és háború esetére 15 976 fő tartalékos állományt terveztek be. Ebből 6310 főt karhatalmi és 9666 főt őrzés-védelmi feladatok teljesítésére kellett igénybe venni.

Forrás: Belügyminisztérium Központi Irattára. 16-1499/1/1964.

II. sz. melléklet

A BM Karhatalom létszáma 1959-ben

Szervek	Tiszt	Tiszthelyettes	Irodai	Sorállomány	Összesen
Országos Parancsnokság	93	38	13	40	184
Budapesti Forradalmi Karhatalmi Ezred	115	172	3	827	1117
1. Őrségi Ezred	123	45	4	1330	1502
2. Karhatalmi Őrségi Ezred	98	89	3	1034	1224
1. Karhatalmi Zászlóalj	67	70	4	600	740
2. Karhatalmi Zászlóalj	60	69	3	523	655
3. Karhatalmi Zászlóalj	57	67	3	433	560
4. Karhatalmi Zászlóalj	50	62	3	366	481
5. Karhatalmi Zászlóalj	73	71	3	682	829
Összesen	736	683	38	5835	7292

Megjegyzés: 1963-ra a karhatalom létszáma 6229 fő volt, amelyet 1069 fővel csökkentettek.

Forrás: Jelentés a BM szervek létszámáról 1963 november.

Belügyminisztérium Központi Irattára. 1-a-159-1964.

III. sz. melléklet

A fegyveres Iparőrség őrzés-védelmi létszáma és objektumai 1959-ben

Ágazatok	Objektumok száma	Őrzési létszám
Kohó- és Gépipari Minisztérium	40	1 509
Nehézipari Minisztérium	49	806
Könnnyűipari Minisztérium	3	49
Belkereskedelmi Minisztérium	3	51
Fővárosi Tanács	2	180
Országosan összesen	97	2 595

Forrás: 13/27-1959. Honvédelmi Tanács határozata.

IV. sz. melléklet

Az őrzés-védelemmel leginkább megterhelt karhatalmi ezredek

Az őrzés-védelemmel legjobban megterhelt karhatalmi ezredek	Objektumok száma	Őrhelyek száma	Őrségi létszám Fő
A Budapesti I. Őrségi ezred	43	157	1638
A Pécsi ezred	21	45	1223

Forrás: Belügyminisztérium Központi Irattára 10-66/12/1966.
A BM Kollégium 1966. decemberi ülésének rövidített jegyzőkönyve.

V. sz. melléklet

A Munkásőrség hozzájárulása a közbiztonság védelméhez a hatvanas évek második felében

Tevékenység / évek	1966	1967	1968	Összesen
Közös járőrszolgálat	129	131	127	387
Rendezvénybiztosítás	189	175	181	545
Összesen	318	306	308	932

Forrás: BAJKÁN Mihály: *Részletek a BM és szerveinek történetéből*. Belügyminisztérium Központi Irattára. 54-14/29-1983.

VI. sz. melléklet

A katonai csapatmozgások biztosítása a jellemző évek szerint

BM szervek / óra	Rendőrség	Karhatalom	Összesen
„K” szállítmány biztosítása 1969-ben	79 000	135 000	214 000
„K” szállítmány biztosítása 1977-ben	123 000	—	123 000
„K” szállítmány biztosítása 1981-ben	139 000	—	139 000
Közúti csapatmozgás biztosítása 1969-ben	13 000	39 000	52 000
Közúti csapatmozgás biztosítása 1977-ben	47 000	—	47 000
Közúti csapatmozgás biztosítása 1981-ben	51 000	—	51 000
Összesen a jellemző 3 évben (szolgálati óra)	452 000	174 000	626 000

Forrás: BAJKÁN Mihály: *Részletek a BM és szerveinek történetéből*. Belügyminisztérium Központi Irattára. 54-14/29-1983.

Rendvédelmi szervezeti modellek

Ssz.	Modell neve	Legfőbb jellemzői	Működési terület	Szervezet típusa és besorolása
1.	Angolszász modell Közösségi	- önkormányzati; - a bűncselekmény megelőzése, felderítése a helyi önkormányzati rendőrség feladata; - közbiztonsági tevékenység.	Város, település, tartomány.	- igény szerint formálható sajátos szervezet; - önkormányzati irányítású; - részben önkormányzati finanszírozású.
2.	Németalföldi modell Bürokratikus	- állami; - jogállamiságra hivatkozás; - alapoz a közösségi rendészetre; - konszenzuson alapuló közbiztonságvédelem.	Tartomány és település	- rendőri szervezet; - tartományi szinten központi irányítású;
3.	Csendőrségi modell Külső (Katonai)	- állami; - nyílt egyenruhás megelőzési tevékenység; - azonnali nyomozati munka.	Vidéki település	- lineáris, törzskari katonai szervezet; - őrsökre alapozott; - piramis alakú; - központi irányítású.
4.	Néprendőrségi modell (milícia) majd szovjet típusú modell	- kezdetben milícia rendszerű; - állambiztonsági és közbiztonsági rendőri tevékenység; - centralizált; diktatórikus.	Közigazgatási beosztás	- rendőri; - központi irányítású; - kommunista belügyminiszter áll az élén.
5.	Öszvér jellegű illetve öröklött modell	Teljesen különböznek az előzőektől, vagy pedig azok jellemzőit egyesítik magukban.		

A KADÁR-rendszer rendvédelmi szervezetének változási periódusai

1. periódus

1956. november 4. – 1957. március 1.

Jellemzője: A fegyveres küzdelem a politikai hatalomért és a belügyi munka újjászervezése.**Vezető:** dr. MÜNNICH Ferenc a fegyveres erők és a közbiztonsági ügyek minisztere.**Helyettese:** TÖMPE István belügyminiszter-helyettes („testületi”)

A szovjet intervenció.....	1956. november 4-15.
A „forradalmi karhatalom” megszervezése és működése.....	1956. november 12. – 1957. április 1.
A karhatalmi körzetek megalakítása.....	1956. november 13. – 1957. április 1.
A belügyminisztérium újjászervezése az ideiglenes szervezet.....	1956. november közepétől – 1957. február végéig.
A politikai nyomozó szervek létrejötte.....	1956. december közepétől – 1957. február végéig.
A területi rendőri szervek megszervezése.....	1956. november közepétől – 1957. közepéig.
A határőrizet újjászervezése.....	1956. november 12. – 1957. március 1.
A kormányőrség újjászervezése.....	1956. november 11. – 1957. november 3.
A rögtönbíráskodás intézményének működése.....	1956. december 11. – 1957. november 3.
A Munkásőrség megszervezése.....	1957. február 12.-től.

2. periódus

1957. március 1. – 1961. őszéig.

Jellemzője: A politikai és gazdasági konszolidáció. Javuló közbiztonság és újjászerveződő belügyminisztérium szervezetének és vezetésének stabilizálódása.**Vezető:** BISZKU Béla belügyminiszter.

Országos pártértekezlet.....	1957. június 10.
A fontosabb beosztásban lévők felülvizsgálata.....	1957. június 15.-től.
A BM Karhatalom megszervezése.....	1957. július 5.-től.
A KMB szervezet felállítása.....	1957. július 5.-től.
Az 1958. évi országgyűlési és tanácsválasztások.....	1958. november 16.
A BM teljes harcckészültsége.....	1958. november 15. – 1958. november 17.
A Polgári Fegyveres Őrség átadása a minisztériumoknak.....	1959. évben folyamatosan.
A belügyminisztérium új szervezetének felállítása.....	1958. január 1.
A BM Karhatalom Országos Parancsnokság felállítása.....	1958. évben.
Határozat „a büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről”.....	1957. december 4.-től.
A folyamrendészeti feladatok a BM hatáskörbe kerülnek.....	1958. február 4-étől.
Az MSZMP VII. kongresszusa előkészületei és a határozatai BM szervezetére történő adaptálása.....	1959. évben folyamatosan.

3. periódus

1961. őszétől – 1965. nyaráig.

Jellemzője: A gazdasági fellendülés és a belügyi szervezet generális átszervezése.

Vezető: PAPP János belügyminiszter 1961. november 13. – 1963. december 7.
 BENKEI András belügyminiszter 1963. december 7. – 1965. május 30.

A hatásköri lista első módosítása 1961. május 10.

A Legfőbb Ügyész 7/1961. sz. r. értelmében megalakítják az Országos Kriminálisztikai Intézetet 1962. január 1.

Jelentős illetményemelés a belügyi szervek állományánál 1962. január 1.

Az MSZMP. VIII. kongresszusa 1962 november.

A BM generális átszervezése 1962 – 1964.

A jogpolitikai irányelvek megjelenése 1962-től fokozatosan.

A Rendőrtiszti Akadémia működésének megkezdése 1962. szeptember 1-től

A BM teljes hivatásos állománya káderanyagainak felülvizsgálata 1962. december 31-ig.

A Légtalálom és a Büntetés-végrehajtás más minisztériumhoz kerül, 1962. november 1-től folyamatosan.

A Közlekedési Csoportfőnökség megalakítása 1963-tól.

A Belügyi Szemle folyóirat megjelenése 1963. január 1-től

A sorozott állomány behívási korhatárának csökkentése 1964. január 1-től

A háborús időszaki feladatokra való felkészülés megkezdése 1964. január 1-től.

A rendőri munka és a rendőri szervezet jelentős módosítása 1964. január 1-től

Az új típusú ügyeleti szolgálatok felállítása, majd bővítése a BM szerveinél 1964. január 1-től.

A BM Karhatalom és a BM Határőrség komplex ellenőrzése 1964. évben folyamatosan.

A belügyminisztérium vezetési és irányítási rendszerének átszervezése 1964. december 31-ig.

A I. Főcsoportfőnökség, azaz a Hadtápparancsnokság szerveinek felállítása 1964. december 31-ig.

Jelentős létszámcsökkentések a belügyminisztérium szerveinél 1965. évben.

4. periódus

1956. május 30. – 1967. április 14.

Jellemzője: A gazdasági és társadalom extenzív fellendülése, a legitimizáció megszerzéséért folytatott működés.

Vezető: BENKEI András belügyminiszter 1963. december 7. – 1965. május 30.

A „kulcsfontosságú” BM kollégiumi ülések 1966 második félév.

A háborús időszakra való felkészülés fokozása 1966 második félév.

Karhatalmi – műszaki építőzászlóalj létrehozása 1967. március 30. – 1967. december 31.

A „kritikai szocializmus” fellépése az MSZMP-n belül 1966 február – 1967 október végéig.

A kiképzés rendszerének országos kiépítése valamennyi rendvédelmi szervnél 1967. évben.

A közlekedési koncepció bevezetése és a közlekedési szervezet országos kiépítése 1967. évben.

5. periódus

1967. április 14. – 1975. május 15.

Jellemzője: A két világrendszer fokozott szembenállása, a hidegháború felerősödése, Csehszlovákia megszállásában való részvétel, küzdelem a rendszer nemzetközi és hazai elismeréséért, annak megszerzése. Jelentős szervezeti módosítás.

Vezető: BENKEI András belügyminiszter harmadik alkalommal (1967. augusztus 1-től a FOCK Jenő vezette kormányban is.)

A határőr és karhatalmi tagozat létrehozása a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán 1967. augusztus 1.

A Varsói Szerződés által Csehszlovákia megszállása magyar részvétellel 1968. augusztus – szeptember.

A hivatásos állomány helyzetének vizsgálata a Határőrségnél és a Karhatalomnál 1969. évben.

A pártirányítás fokozott megerősítése a belügyi szerveknél 1970. évben az MSZMP X. kongresszusa után.

A belügyminisztérium szervezeti kiigazítása 1971. évben

A BM Karhatalom I. ütemű átszervezésének a megkezdése 1971-től fokozatosan.

A közép- és hosszú távú úgynevezett „prognosztikus szervezés” bevezetése 1972-től.

A rendőrtiszti Főiskola megkezdte Működését 1972. szeptember 1-től.

A Rendőrségi Zsebkönyv első kiadásának a megjelenése 1972-től.

A BM Karhatalom II. ütemű átszervezése 1972-ben.

A BM Karhatalom III. ütemű átszervezése, majd megszüntetése és a Készenléti Rendőri Ezred felállításának a megkezdése 1973-ban.

A terrorelhárító tevékenység megjelenése a belügyminisztérium szerveinél 1973-tól kezdve folyamatosan.

A honvédelem és a rendvédelem alapvető feladatainak átrendeződése 1974. évben.

A BM karhatalom IV. ütemű átszervezése, teljes megszűnése és a Készenléti Rendőri Ezred szervezeteinek teljes felállítása 1974. évben.

A négyes tagoltságú szervezet létrehozása főcsoport-főnökségként....1974–1975. években.

6. periódus

1975. május 15. – 1980. június 27.

Jellemzője: A belügyminisztérium szervezetének és tevékenységének a racionalizálása.

Vezető: BENKEI András belügyminiszter negyedik alkalommal

A belügyi szervek testületek feladatainak átrendeződése az

1976. évi I. törvény a honvédelemről elvei szerint.....1976. június 1-től kezdődően.

Az Országos Rendőr-főkapitányság szerveinek ismételt felállítása.....1976. június 1-től.

A közbiztonsági és a közlekedési szervek összevonása.....1978. november 1-től.

A rendőr őrsök rendszerének a megbontása.....1978. november 1-től.

Budapesten a körzeti megbízotti szolgálat visszaállítása.....1978. november 1-től.

7. periódus

198. június 27. – 1985. március 29.

Jellemzője: A pártirányítás fokozódása a belügyi szerveknél. A Kornidesz-Kopp jelentés alapján az ellenzéki csoportok fokozott bomlasztása, a belügyi szervek racionalizálása.

Vezető: dr. HORVÁTH István belügyminiszter első alkalommal.

A bűnügyi helyzet lényegi romlása

a szervezett bűnözés első jeleinek megjelenése.....1980-tól.

„Szervezési kategorizálás”.....1981 februárjától.

A bűnügyi szervek átszervezése.....1981-ben.

Szervezetvizsgálat, létszámemelés és létszámlvönás.....1982-ben.

Az ellenzéki csoportok figyelése, követése, működésük állandó

zavarása.....1982-ben, júniustól intenzíven.

Szolidáris nyílt tömegdemonstrációk a lengyelországi ellenzék

mellett.....1982. december 31. – 1983. május 1.

Az első pusztavacsi „békefesztivál”.....1984. nyarán.

8. periódus

1985. március 29. – 1988. november 24.

Jellemzője: Az ellenzék nyílt és tömeges rendszerellenes fellépése a közterületen, a „közigazgatási vonal” megjelenése a belügyi vezetésben.

Vezető: dr. KAMARA János belügyminiszter második alkalommal.

A „II. pusztavacsi békefesztivál”.....1985 nyarán.

A „Lánchídi csata”.....1986. március 15.

Az MSZMP Politikai Bizottságának határozata

a belügyi szervezet és a munka megújításáról.....1986. október 6.

A Btk. módosítása és a NYUT kibővítése,

a jogi szigorodás folyamata.....1987–1988

Szervezeti „mintamodellek” működtetése.....1986–1989

Rendszerellenes tüntetéssorozat.....1988. június 16. ; 1988. június 27. ; 1988. október 23. ;

1988. november 7.

9. periódus

1988. november 24. – 1989. október 19.

Jellemzője: A pártirányítás gyengülése, tanácstalanság és bizonytalanság a belügyminisztérium vezetésében és szerveinél.

Vezető: dr. HORVÁTH István belügyminiszter második alkalommal.

A szervezett bűnözés megerősödése.....1988-tól.

Tudományos tanácskozás a BM helyzetéről és jövőjéről.....1989. március 1.